

**DIAGNOSI D'EXTREMISMES
VIOLENTS A CATALUNYA
I RECOMANACIONS PER LA
SEVA PREVENCIÓ**

Diagnosi d'Extremismes Violents a Catalunya i Recomanacions per la seva Prevenció

Autora:

Clara Calderó Delgado, NOVACT

Realitzat per:

En coordinació amb:

Aquesta activitat ha estat possible gràcies al suport de:

Els continguts d'aquest document són responsabilitat exclusiva del seu autor i en cap cas, no poden considerar-se com l'opinió de l'ACCD

Dipòsit Legal: Aquest treball té llicència Creative common – Atribució No-Comercial-NoDerivativa 2.5 Espanya. Aquest informe pot ser copiat, distribuït, publicat, traduït i modificat amb fins no-comercials i la seva autoria reconeguda utilitzant el següent text:

Calderó, C. (2019). Diagnosi d'extremismes violents a Catalunya i recomanacions per la seva prevenció. Barcelona: NOVACT.

TAULA DE CONTINGUTS

	Acrònims Glossari	08
01	Introducció	11
02	La política antiterrorista a Catalunya i impacte en els drets humans	12
03	La presència d'extremismes violents a Catalunya	16
	3.1. Extrema dreta	17
	3.2. Gihadisme violent	21
	3.3. Delictes d'odi i discriminació	22
	3.4. Altres	27
04	Potencials causes de l'extremisme violent a Catalunya	28
	4.1. MACRO: Factors potencialment promotores dels extremismes violents a Catalunya	29
	4.1.1 El capital social	29
	4.1.2 Desigualtats	30
	4.1.3 Violacions de drets humans per part de l'estat i entorns securitaris	33
	4.1.4 Conflictes enquistats i greuges col·lectius	35
	4.1.5 Situació a les presons	36
	4.2. MESO i MICRO: L'extremisme violent com a procés de socialització i la importància del recorregut personal	37
05	Conclusions	39
06	Eixos d'acció i recomanacions	42
07	Nota Metodològica	47
08	Bibliografia	49

Acrònims

ARRO

Àrees Regionals de Recursos Operatius

CEDADE

Cercle Espanyol d'Amics d'Europa

CIE

Centres d'Internament d'Estrangers

CITCO

Centre d'Intel·ligència contra el Terrorisme i el Crim Organitzat

DDHH

Drets Humans

DGAR

Direcció General d'Afers Religiosos de la Generalitat de Catalunya

DGAIA

Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència

DN

Democràcia Nacional

ECRI

Comissió Europea contra el Racisme i la Intolerància

ETA

Euskadi Ta Askatasuna

FN

Frente Nacional

FNC

Front Nacional de Catalunya

FRA

Agència Europea de Drets Fonamentals

ICIP

Institut Català Internacional per la Pau

JJEE

Juntas Españolas

LGTBIQ+

Lesbianes, Gays, Bisexuals, Transgènere, Transexuals, Intersexuals, Asexuals i Col·lectius Queer

MENA

Menors d'Edat No Acompanyats

NOVACT

Institut Internacional per l'Acció No-Violenta

ONU

Organització de les Nacions Unides

OPEV

l'Observatori de Prevenció dels Extremismes Violents

PxC

Plataforma per Catalunya

PG-ME

Mossos d'Esquadra

PRODERAI

Programa de Prevenció, Detecció i Intervenció de Processos de Radicalització Islàmica

PRODERAE

Prevenció, Detecció i Intervenció de Processos de Radicalització Extremista

SAFI

Stop als Fenòmens Islamòfobs

SAiD

Servei d'Atenció i Denúncia

UE

Unió Europea

UNDP

Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament

Glossari

Aporofòbia: L'aporofòbia és una fòbia que representa la por a la pobresa o a les persones en situació de pobresa.

Cohesió social: La cohesió social fa referència a l'estat de les interrelacions horitzontals (entre individus) i verticals (entre individus i institucions) en un entorn local, caracteritzades per un conjunt de valors i normes - que inclouen la confiança, el sentit de pertinença i reciprocitat o la voluntat de participar activament en la vida social, entre altres - així com les seves manifestacions, i els comportaments que determinen.

Convivència: La convivència fa referència a relacions socials en societats diverses que van més enllà de la coexistència, basant-se no només en la tolerància i el respecte, sinó també en la interacció i participació conjunta en els afers socials.

CVE: El terme "Combatre l'Extremisme Violent" (CVE) es refereix a accions proactives per contrarestar els esforços dels moviments extremistes per reclutar, adocrinar i mobilitzar vers l'acció violenta. És un terme controvertit donat que en alguns casos els programes de CVE han estat utilitzats pels governs com a un mètode de securització i legitimació de violacions de drets i llibertats fonamentals.

Diàleg: El diàleg es defineix com un procés de comunicació entre persones, grups o comunitats. És una eina clau per a la transformació i resolució de conflictes de manera constructiva.

Discriminació: És el tracte diferent d'una persona o grup de persones, vinculat a la infravaloració i el corresponent comportament de segregació, en funció d'alguna característica seva, ja sigui racial, d'ètnia, gènere, religió, orientació sexual, edat, entre altres.

Diversitat: La diversitat és un concepte que fa referència a la varietat existent de característiques diferents que comparteixen totes les persones. La dimensió social de la diversitat engloba la capacitat de les societats de generar dinàmiques de convivència, així com

garantir que totes les persones i grups en la seva diversitat exerceixen els mateixos drets.

Extremisme violent: L'extremisme violent fa referència a ideologies que aspiren a aconseguir poder polític a través de l'ús de mitjans violents per sobre de la persuasió. Les ideologies extremistes violentes estan basades en valors totalitaris, fanàtics, intolerants, patriarcal, antidemocràtics i antipluralistes; i poden ser adoptades per individus, grups, empreses o estats.

Homofòbia: L'homofòbia es defineix com el rebuig a les persones homosexuals així com diferents persones que integren la diversitat sexual. Consisteix a emetre opinions, tenir actituds, tenir odi, desaprovar i dur a terme accions contra grups de persones per la seva orientació sexual. S'anomena "homòfoba" la persona que té aquest prejudici.

Interculturalitat: La interculturalitat és el procés d'interacció entre diverses cultures que conviuen en un mateix territori, i es basa en la convivència, l'intercanvi, el diàleg i la no-discriminació.

Islamofòbia: La islamofòbia consisteix en un prejudici negatiu contra les persones musulmanes, contra l'islam globalment o contra una part de la fe musulmana. La islamofòbia és alimentada pel prejudici que l'islam és monolític, inferior a la cultura occidental, sexista i violent, condemnant l'islam en el seu conjunt com a extremista. La islamofòbia considera l'islam com un problema global que amenaça la seguretat, la pau i la convivència.

LGTBIQ+fòbia: La LGTBIQ+fòbia és el rebuig a les persones que pertanyen al col·lectiu LGTBIQ+, incloent lesbianes, gays, bisexuals, persones transgènere, transsexuals, intersexuals, asexuals i col·lectius queer.

Masclisme: El masclisme fa referència al conjunt d'actituds i pràctiques sexistes apreses dutes a terme en pro del manteniment d'ordres socials en què les persones de sexe i/o gènere femení són sotmeses o discriminades.

Misogínia: La misogínia és l'odi o l'aversion que tenen algunes persones cap a les persones de sexe i/o gènere femení, i pot manifestar-se com a discriminació, violència o objectificació.

Polarització: La polarització és el procés a través del qual les persones o grups en un conflicte es posicionen de manera oposada i les opinions, visions i postures divergeixen cap a pols de distribució o intensitat, tendint cap als extrems.

PVE: El terme "Prevenió d'Extremismes Violents" (PVE) fa referència als esforços per prevenir la radicalització violenta abans que es materialitzi com a amenaça. En comparació, el CVE està més centrat en neutralitzar aquesta amenaça. La PVE pren la forma de mesures de prevenció que aborden els factors potencialment conductors a l'extremisme violent.

Racisme institucional: El racisme institucional és la discriminació i la segregació per raons de color de pell, d'origen o culturals, executades des de les institucions de l'Estat. Segons SOS Racisme aquesta es basa en tres eixos principals: la construcció d'un apartheid jurídic que estableix dues categories de ciutadania, el disseny de polítiques migratòries i de seguretat a les fronteres que vulneren els drets fonamentals de les persones i la invisibilitat de tal injustícia a l'agenda política.

Radicalització violenta: La radicalització violenta és un procés a través del qual una persona adopta una ideologia que legitima l'ús de la violència per tal d'aconseguir els seus objectius polítics o ideològics.

Gihadisme violent: El gihadisme violent és la branca dins del salafisme que dóna suport a l'ús de la violència. El salafisme és un moviment ideològic que propugna l'establiment d'un ordre islàmic universal per recuperar l'essència de l'islam i afrontar la seva corrupció, però a diferència del gihadisme violent, el salafisme no defensa l'ús de la lluita armada per aconseguir aquest objectiu.

Terrorisme: No existeix consens sobre la definició de terrorisme, sent un terme altament instrumentalitzat políticament. Des de l'OPEV s'ha pres la definició de terrorisme com un mètode que busca generar alarma

social a través d'accions violentes en les quals les víctimes humanes directes són generalment escollides a l'atzar (objectius d'oportunitat) o selectivament (objectius representatius o simbòlics) d'una població objectiva i que serveixen com a generadors de missatge per raons polítiques o ideològiques. El terrorisme pot ser utilitzat per estats, individus o grups.

Xenofòbia: La xenofòbia es defineix com el rebuig o l'odi cap a persones d'origen estranger.

01

Introducció

L'extremisme violent és un greuge als valors de la societat civil compromesa amb el manteniment d'una pau positiva, la promoció de veritables democràcies, la seguretat humana i la protecció dels drets humans. En el marc de la present diagnosi es conceptualitza l'extremisme violent com a aquelles ideologies basades en valors totalitaris, fanàtics, intolerants, patriarcals, antidemocràtics i/o antipluralistes que utilitzen (o donen suport a l'ús de) la violència en la persecució dels seus objectius. L'extremisme violent pot ser adoptat per individus o grups, però també corporacions o estats, incloent un ampli ventall d'accions que van més enllà del terrorisme (Muro i Bourekba, 2019).

Es tracta d'una amenaça que s'estén a tota la regió euro-mediterrània, distorsionant i explotant cínicament les creences religioses, les diferències ètniques i les ideologies polítiques per tal de guanyar poder polític i actuar en contra dels drets humans i les llibertats fonamentals.

En els últims anys, els moviments fanàtics que fan bandera del racisme, l'ultra-nacionalisme i l'autoritarisme estan guanyant popularitat i representació institucional. Una societat civil compromesa amb els valors democràtics és el millor dic de contenció contra el seu discurs de l'odi i de la por, però per tal de donar una resposta eficaç i constructiva a un fenomen tan complex i multi-dimensional com és l'extremisme violent, cal una reacció comuna, coordinada i holística. Aquesta només és possible a través del diàleg i la planificació estratègica entre totes les institucions, organitzacions i entitats que treballen, directa o indirectament, en l'esforç de prevenir l'extremisme violent a tots els nivells.

L'objectiu de la present diagnosi és oferir un anàlisi sobre quines són les formes que pren l'extremisme vio-

lent a Catalunya, quines en són les causes, i com poden abordar-se des d'un front comú –tant institucional com social,- proposant uns eixos d'acció que formin la base d'un espai propositiu per a la consolidació d'un pla d'acció a nivell estatal. Alhora, el document obre un espai de debat públic al voltant de la idea de seguretat des d'una perspectiva integral que té el potencial de contribuir a generar consciència crítica dels reptes que enfrontem i les solucions a adoptar.

És important aclarir que la diagnosi no aspira a trobar una resposta total i absoluta a la pregunta què causa l'extremisme violent a Catalunya, ni ofereix unes instruccions a seguir de forma pautada per tal d'erradicar-lo. Ni la comunitat acadèmica ni el món dels i les practicants han aconseguit, fins ara, comprendre l'extremisme violent, ni què el motiva, amb exactitud. No hi ha una fórmula, ni manera de trobar-la, per explicar què porta a algunes persones a abraçar l'extremisme violent mentre altres en situacions similars no ho fan. Donat que la complexitat del fenomen eludeix veritats absolutes, només tenim respostes parcials. És en aquesta clau que cal llegir la present diagnosi.

Cal remarcar que aquestes respostes, no per parcials, són invàlides. És més, aquesta diagnosi posa en valor la parcialitat en un tema tan complex com és l'extremisme violent, doncs resulta imprescindible ser conscients i reconèixer la desconexió per evitar caure en el parany de respostes absolutes enganyoses que ofereixen un miratge de seguretat, i condueixen a polítiques públiques, en els millors casos fallides, en els pitjors, contraproduents. L'acceptació de la desconexió i de la perenne parcialitat de les respostes és, doncs, un punt de partida en aquesta diagnosi que ens permet prendre una perspectiva més oberta de mires, que ens obliga a qüestionar on volem focalitzar la nostra anàlisi, en

quins fenòmens i amb quina mirada. Es pren doncs, una mirada holística, que busca incloure en l'anàlisi totes les formes que pren l'extremisme violent, així com crítica en l'observació en profunditat dels factors que potencialment poden motivar-los i les interrelacions existents entre ells.

Aquesta diagnosi ha estat elaborada a partir de quatre casos d'estudi de la realitat local catalana, específicament dels districtes de Barcelona de Ciutat Vella i Nou Barris, així com les viles de Ripoll i Tortosa, duts a terme al llarg de la segona meitat del 2018. La metodologia seguida en l'elaboració dels casos d'estudi ha estat qualitativa i basada en fonts primàries, havent-se realitzat un total de 86 entrevistes amb persones membres de moviments socials, diferents organitzacions del teixit associatiu, centres educatius, i institucions d'àmbit local, així com diversos grups focals i processos de validació participativa en cadascuna de les zones.¹

En el disseny de la metodologia de l'estudi s'ha transversalitzat l'enfocament de gènere, no només assegurant la paritat en les entrevistes i la disgregació de dades per gènere (sempre que ha estat possible), sinó també comptant amb la participació d'entitats especialitzades en temes de gènere o representants del col·lectiu LGTBIQ+, així com organitzacions que treballen en altres temàtiques des d'un enfocament de gènere i perspectiva interseccional. S'ha donat especial importància també a la participació d'actors juvenils i associacions que treballen en temes relacionats amb la joventut.

Aquesta metodologia participativa posa en valor el paper clau de la societat civil en la prevenció dels extremismes violents en tant que coneixedora directa de la realitat social local i agent imprescindible tant en el disseny com en la implementació de tota política de prevenció. La present diagnosi ofereix, doncs, un aprenentatge des de les realitats locals catalanes per tal d'informar la formulació de polítiques a nivell nacional. Alhora, les dades recollides han estat complementades amb entrevistes semi-estructurades realitzades a persones expertes² treballant en l'àmbit de la prevenció de l'extremisme violent i la millora de la convivència tant a nivell acadèmic com institucional, així com fonts secundàries tant de caràcter qualitatiu com quantitatiu,

amb les quals s'ha ampliat el marc temporal de la recerca fins setembre del 2019.

El present document ofereix, primerament, un glossari amb els termes claus utilitzats en la recerca. Seguidament, s'exposa quina és la política antiterrorista a Catalunya, parant especial atenció al seu impacte en termes de drets humans. En tercer lloc, es procedeix a presentar quines han estat les formes que ha pres l'extremisme violent a Catalunya en l'última dècada, havent-se identificat com a principals extremismes, l'extrema dreta, el gihadisme violent, i els delictes d'odi (islamofòbia, xenofòbia i racisme institucional, entre altres). En quart lloc, s'analiza la situació a Catalunya per a cadascun dels factors identificats per l'OPEV com a potencialment conductors o facilitadors de l'aparició d'extremismes violents. S'analiza doncs, el capital social a Catalunya, desigualtats, violacions de drets humans per part de l'Estat i entorns securitaris, conflictes enquistats i greuges col·lectius, així com la situació a les presons. L'anàlisi de factors a nivell macro es complementa amb l'observació de l'extremisme violent com a procés de socialització, la qual posa en relleu la importància de la convivència i de les experiències localitzades, així com l'observació del nivell micro, o la rellevància del recorregut personal.

En cinquè lloc, es fa un recull de les conclusions de l'anàlisi en conjunt, destacant els reptes que s'afronten en el camp de la prevenció dels extremismes violents a Catalunya, així com el potencial de la societat catalana i les seves institucions per afrontar-los. Finalment, es presenta un seguit de recomanacions que s'emmarquen en les 4 Ds: Diversitat, Diàleg, No-Discriminació i Drets, i que s'organitzen en els eixos d'acció identificats com a prioritaris per la societat civil euromediterrània en la Conferència de Barcelona del 2017.

1. Veure apartat 7-Nota Metodològica, p. 58

2. S'han entrevistat representants del Grup d'Investigació en Joventut, Societat i Comunicació de la Universitat Pompeu Fabra (JOVIS.com); de l'Institut Europeu de la Mediterrània (IEMed); del Barcelona Centre for International Affairs (CIDOB); de l'Associació UNESCO per al Diàleg Interreligiós (AUDIR); de l'Institut Català Internacional per la Pau (ICIP); del Comissionat d'Immigració, Interculturalitat i Diversitat de l'Ajuntament de Barcelona; de la Direcció General d'Afers Religiosos de la Generalitat de Catalunya (DGAR); del Comitè per a l'Acollida de Persones Refugiades i de la Secretaria d'Igualtat, Migracions i Ciutadania de la Generalitat de Catalunya.

02

La política antiterrorista a Catalunya i impacte en els drets humans

L'actual política antiterrorista a Catalunya s'emmarca en el Pla General de Seguretat 2016-2019³ i, més específicament, es basa en el Pla Operatiu Específic Antiterrorista, l'anomenat POEA de la PG-ME (o Mossos d'Esquadra), en vigència des del 2015. El Pla General de Seguretat busca reforçar estratègies preventives i reactives envers l'amenaça de caràcter terrorista, la qual s'identifica únicament amb l'amenaça gihadista violenta (Departament d'Interior, 2016:10).

També s'identifica com a repte emergent la radicalització violenta, tant de caràcter gihadista violenta com d'extremismes xenòfobs. Malgrat que el Pla reconeix la importància de la prevenció a partir del foment dels valors de la democràcia, la llibertat i la tolerància, especialment entre la població jove, i de donar eines eficaces com el coneixement i l'esperit crític per tal de generar resiliència contra el discurs extremista, en la pràctica la intervenció preventiva de la PG-ME ha estat àmpliament criticada per la societat civil, la comunitat acadèmica i l'educativa. Aquesta intervenció prenia forma en el Protocol de Prevenció, Detecció i Intervenció de Processos de Radicalització Islamista (PRODERAI), posteriorment rebatejat com a Protocol de Prevenció, Detecció i Intervenció de Processos de Radicalització Extremista (PRODERAE). Els PRODERAE s'han desenvolupat en tres àmbits: el policial, l'educatiu i el penitenciari. Consten d'una etapa de formació dels professionals d'aquests tres àmbits, per capacitar-los i sensibilitzar-los sobre els extremismes violents, i seguidament, es creen òrgans conjunts de treball per avaluar possibles casos de radicalització i coordinar-ne les intervencions. Malgrat que l'actuació policial vol ser l'últim graó tot donant prioritat a la in-

tervenció des d'una vessant més social, el PRODERAE ha estat avaluat⁴ com a problemàtic per una diversitat de motius, entre els quals destaca l'estigmatització de la comunitat musulmana com a col·lectiu de risc, el fet que aquesta no fos inclosa en el procés de desenvolupament del Protocol, i la securització de l'espai educatiu. Lurdes Vidal, investigadora de l'Institut Europeu de la Mediterrània, subratlla que caldria evitar la confusió entre la prevenció i la detecció, ja que "el que s'està fent és posar els policies a pretendre fer prevenció i posar els ciutadans a denunciar i a vigilar" i això crea tensions innecessàries⁵. És important reconèixer que aquest tipus de programes tenen un component de "detecció o de prevenció de l'acte violent però no de prevenció de l'extremisme violent" (Vidal, 2019).

Aquesta problemàtica no només ha posat en qüestió l'eficàcia del Protocol, sinó que ha assenyalat que existeix el risc que sigui contraproductiu. Les polítiques públiques antiterroristes que es basen en la construcció

3. Accessible a: https://interior.gencat.cat/web/.content/home/010_el_departament/transparencia_i_bon_govern/gestio_dels_serveis_publics/plans_i_programes_sectorials_i_generals/pla_general_de_seguretat_de_catalunya/docs/PGSC_2016_2019.pdf

4. Tal com s'exposa a NOVACT. (2018). La prevenció de la radicalització i el terrorisme a les aules de Catalunya. Anàlisi del programa de la Generalitat per a la detecció de processos de "radicalització" en l'àmbit escolar a la llum d'experiències internacionals. Barcelona: OPEV. <http://opev.org/wp-content/uploads/2018/01/180130-Paper-PRODERAI-CAT.pdf>

5. Entrevista realitzada en el marc de la present diagnosi, 2019.

6. La teoria d'alienació-radicalització és la teoria que reconeix com a factor determinant de la radicalització l'alienació, concebuda com distanciament real o percebut d'un individu de les construccions socials més amplies, com podem ser la comunitat o l'estat.

d'una comunitat específica com “de risc” contribueixen a crear distància entre l'Estat i aquesta comunitat creant unes precondicions, que segons la teoria de l'alienació-radicalització ⁶, poden conduir a la radicalització en comptes de prevenir-la (O'Duffy, 2008). En paraules de Della Porta i Haupt (2012), “en un cercle viciós, els grups socials considerats vulnerables a la propaganda radical perquè són exclosos i/o discriminats tendeixen a ser tractats com a potencials persones “de risc,” enfortint no obstant aquests sentiments d'exclusió i discriminació.” (2012: 312).

A més, en el cas de l'àmbit educatiu, la relació de sospita i desconfiança que creen aquests tipus d'intervencions securitàries preventives posa en risc la relació entre professorat i alumnat. “Demandar als i les professores que informin sobre els punts de vista dels alumnes, fins i tot els legals, pot fer-los cautelosos d'obrir tals temes per al debat i podria portar als i les alumnes a sentir que no poden parlar lliurement. El perill és que continuïn aquests debats en altres llocs, on no hi hagi veus crítiques per equilibrar-lo” (Francis, 2014: 2). Alberto López Bargados, professor d'Antropologia a la Universitat de Barcelona i membre de Stop Als Fenòmens Islamòfobs (SAFI), considera que “els centres educatius haurien de ser espais on s'hauria de poder parlar i reflexionar amb una perspectiva crítica de tots els temes que ens afecten com a societat, des dels atemptats de la Rambla fins a l'actuació policial de l'1-0, sense por a ser controlats o vigilats” (Bargados, citat a Douhaibi i Almela, 2017).

Després de les polèmiques suscitées, el PRODERAI va ser rebatejat com a Procediment de Detecció de Radicalisme i Extremisme Violent (PRODERAE), suposadament ampliant-se a la detecció de tota mena d'extremisme dins les aules. Malgrat aquest canvi, certes fonts apunten a què “el contingut del document oficial i de les formacions donen a entendre que la vigilància respecte al possible radicalisme se centra en la comunitat musulmana” (Douhaibi i Almela, 2017). Aquesta informació, però, no ha pogut ser contrastada perquè els continguts de les formacions no han estat fet públics.

Una altra problemàtica del PRODERAE és que, tal com analitza Bargados (2017a), no diferencia suficientment

la “radicalització violenta” de la “no violenta.” Això comporta un risc d'estigmatització i/o criminalització de la radicalitat en si. La hipòtesi que l'adopció d'ideologies radicals ocasiona una conversió violenta és discutida àmpliament en la literatura crítica de la radicalització. Segons la recerca conduïda per Horgan (2009), per exemple, en la majoria dels casos, els ideals extremistes són adoptats després de l'adhesió a grups violents i no a la inversa. Tanmateix, en alguns països europeus s'estan prenent mesures de prevenció de la radicalització dirigides contra expressions de radicalitat ideològica, fins i tot no violenta, de manera que s'amenacen la llibertat de consciència i d'expressió. Un clar exemple d'aquest tipus de programes és el PREVENT del Regne Unit, el qual ha estat font d'inspiració del PRODERAE.

Més enllà de l'especificitat del PRODERAE, per comprendre la política antiterrorista a Catalunya cal tenir en compte el marc legal i estratègic antiterrorista estatal. Els Mossos d'Esquadra tenen competència en matèria de terrorisme a Catalunya, però no de forma exclusiva ni excloent per als cossos estatals, amb els quals es coordinen a través del Centre d'Intel·ligència contra el Terrorisme i el Crim Organitzat (CITCO), del qual són membres des de l'octubre del 2018. En aquest sentit, és rellevant incloure el marc legal espanyol en l'anàlisi de la política i legislació antiterrorista a Catalunya.

El 21 de gener del 2019, el Consell de Seguretat Nacional va aprovar l'Estratègia Nacional contra el Terrorisme, elaborada pel CITCO, sent la primera vegada que un document d'aquestes característiques es fa públic. L'Estratègia es constitueix com a marc politicoestratègic en la lluita contra el terrorisme i l'extremisme violent en totes les seves formes. El document posa especial èmfasi en la defensa dels drets humans i les llibertats fonamentals, així com en la importància de la prevenció com a un dels quatre pilars bàsics de l'estratègia, sent els altres la protecció, la persecució i la preparació de respostes (postatac).

Malgrat la retòrica en l'estratègia, en l'àmbit legislatiu, la llei antiterrorista espanyola ha estat denunciada per organismes internacionals de defensa dels drets humans com a una amenaça a drets i llibertats fonamentals. El 2008, el Relator Especial de l'ONU sobre la promoció i protecció dels drets humans i llibertats fonamentals en

la lluita contra el terrorisme ja havia advertit a Espanya que: “la vaguetat de les disposicions del Codi Penal espanyol sobre els delictes de terrorisme comporten el risc d’endinsar-se en un pendent relliscós, és a dir, l’ampliació i deterioració gradual del concepte de terrorisme a conductes que no suposen ni tenen suficient relació amb la comissió d’actes de violència greu contra els ciutadans”⁷. En la mateixa línia, l’any 2009, el Comitè de Drets Humans de les Nacions Unides va instar a l’Estat espanyol a definir el terrorisme de manera restrictiva, i limitar la seva aplicació a aquells comportaments que tinguin indiscutiblement un caràcter terrorista⁸. Malgrat aquestes recomanacions, el 2015 es va dur a terme una reforma del Codi Penal⁹ que, tal com s’explica detalladament a l’informe No Security without Rights (Caramés i Fernández, 2017), ha expandit el ventall d’infraccions que constitueixen actes de terrorisme, restringint el dret a la protesta pacífica i a la llibertat d’expressió. Un clar exemple de l’enduriment d’aquestes restriccions és el fet que, segons el Cenjo, el cercador de jurisprudència del Consell General del Poder Judicial, les condemnes per enaltiment del terrorisme han crescut exponencialment a partir del 2015, havent-se multiplicat per quatre entre 2011 i 2018 des del cessament de la violència d’ETA, en comparació amb els set anys anteriors (Precedo, Sánchez, Pinheiro, 2018).

Amb la Llei de Seguretat Nacional i la Llei de Seguretat Ciutadana (també coneguda com a Llei Mordassa) del 2015, el terme terrorisme sovint es converteix en un instrument per criminalitzar la dissidència política i justificar abusos institucionals contra els drets i llibertats fonamentals, els quals s’han materialitzat en pràctiques d’arrest i detencions arbitràries, així com ús de la força i violència policial excessiva, les quals van ser denunciades pel Comitè de les Nacions Unides contra la Tortura en el sisè informe periòdic d’Espanya¹⁰. Malgrat que la comissionada per als drets humans del Consell d’Europa, Dunja Mijatovic, va demanar que es revisés la Llei de Seguretat Ciutadana per tal d’eliminar “les possibilitats d’ingerència desproporcionada en els drets a la llibertat d’expressió i a la llibertat de reunió pacífica” (Council of Europe, 2018), la llei segueix vigent.

El fet que la llei antiterrorista estigui en disputa amb els drets humans i les llibertats fonamentals no és

preocupant només per les vulneracions de drets que provoca en si, sinó també perquè constitueix una font de greuges individuals i col·lectius que, tal com apunten nombroses recerques, pot constituir un push factor vers processos de radicalització violenta. Nünler i Frazer (2015) consideren que d’entre les accions governamentals que juguen un paper més important com a eixos impulsors de l’extremisme violent es troben els “danys col·laterals” de les polítiques antiterroristes, les violacions de drets humans i l’exclusió política. L’estudi realitzat pel Programa de Desenvolupament de les Nacions Unides (UNDP) Journey to Extremism in Africa (2017) va investigar què porta a un individu a unir-se a un grup o ideologia extremista violenta mentre que altres que es troben en circumstàncies similars no ho fan. Un 71% dels i les enquestades va identificar el desencadenant de la seva decisió amb l’acció governamental, incloent-hi l’arrest d’un membre de la família o amistat, així com altres incidents traumàtics en relació amb les forces de seguretat de l’estat. En aquest sentit, l’informe conclou que “és urgent la revisió de les intervencions antiterroristes centrades en la seguretat, inclosa una supervisió més efectiva del compliment dels drets humans, l’estat de dret i la rendició de comptes de l’estat” (UNDP, 2017:87). En la mateixa línia, el Global Terrorism Index (Institute for Economics and Peace, 2018) apunta al fet que quan la resposta antiterrorista governamental erosiona les llibertats civils i incrementa la tensió política, es converteix en un factor que genera greuges individuals i col·lectius que poden convertir-se en factors conductors vers l’extremisme violent.

7. Informe del Relator Especial sobre la Promoció i la projecció dels drets humans i les llibertats fonamentals en la lluita contra el terrorisme, Martin Sheinin, Addició Missió a Espanya, A/HR-C/10/3/*Add.3, dek. 16 de desembre de 2008, par. 52.

8. Comitè de Drets Humans, 94ª període de sessions. Doc ONU CCPR/C/*ESP/*CO/5, 5 de gener de 2009, par. 10. https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2FC%2FESP%2FCO%2F5&Lang=es

9. Llei Orgànica 2/2015, del 30 de març, per la que es modifica la Llei Orgànica 10/1995, del 23 de novembre, del Codi Penal, en matèria de delictes de terrorisme.

10. OHCHR. Observaciones finales sobre el sexto informe periódico de España. <http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2FPPRiCAqhKb7yhsqX7R5n-HBFqJ0u4nx7MjbHJAiPJpIXsP8%2Bk%2BsXvixZUFiczygBcJ%-2B9knj92Cy1WTus2%2B0rbYnUfXNsDX25cf%2FBq%2FVK7EdJ-FS2Lks23hE4P01>

03

La presència d'extremismes
violents a Catalunya

Aquest apartat de la diagnosi ofereix una introducció a les formes que prenen els extremismes violents a Catalunya, analitzant quina és la seva presència, arrelament i extensió, així com els discursos dels quals es nodreixen. Específicament s'ha posat el focus en l'extrema dreta, el gihadisme violent¹¹ i els delictes d'odi i discriminació, com a les tres formes principals que pren el fenomen de l'extremisme violent a Catalunya, parant especial atenció a les interrelacions i paral·lelismes existents. Cal remarcar que la violència sexual i de gènere també és una forma d'extremisme violent que emana de la violència estructural del patriarcat com a sistema d'opressió, però no ha sigut inclosa en aquesta anàlisi per la necessitat de limitar l'abast de la present recerca.

11. S'ha escollit el terme "gihadisme violent" per denominar l'extremisme violent que comunament és referit com a "terrorisme gihadista." Les raons per adoptar aquest terme són diverses. Primerament, al llarg de la diagnosi s'ha evitat, dins del possible, l'ús de la denominació "terrorista" perquè des de l'OPEV s'ha apostat pel paradigma de l'extremisme violent, incloent-hi el terrorisme només com a una de les seves possibles manifestacions. En segon lloc, s'ha pres la denominació "gihadisme violent" per la seva precisió en un terreny controvertit i altament polititzat, adoptant el terme per fer referència a una branca minoritària molt concreta dins del salafisme, i així evitar generalitzacions que discursivament vinculen actes violents comesos per una minoria amb una comunitat, o fins i tot una fe, en sentit més ampli. Mentre el salafisme és un moviment ideològic que propugna l'establiment d'un ordre islàmic universal per recuperar l'essència Islam i afrontar la seva corrupció, només la branca del gihadisme violent defensa l'ús de la lluita armada per aconseguir aquest objectiu. Per una altra banda, quan s'utilitza la paraula gihad en relació amb fenòmens violents cal recordar que el concepte de gihad té un significat més ampli, fent referència a l'esforç espiritual de la persona musulmana per ser millor (gihad major), i de l'altra, l'esforç per millorar el seu entorn (gihad menor). Els grups gihadistes violents s'han apropiat d'aquest últim terme entès com a gihad ofensiva, justificant la violència per tal de perseguir els seus objectius.

3.1. Extrema Dreta

Les persones expertes entrevistades¹² coincideixen en considerar que la ultradreta és actualment la forma d'extremisme violent que consisteix una major amenaça a la convivència a Catalunya. Entenem per ultradreta l'extrema dreta que no exclou la violència per aconseguir els seus fins, però aquesta s'alimenta de i es ramifica en altres formes d'extremisme violent, com poden ser la xenofòbia o la islamofòbia, les quals malgrat que no sempre es materialitzen en agressions violentes, de per si esdevenen formes de violència estructural i cultural i amenacen la convivència i la cohesió social catalanes. Per aquest motiu, en aquesta diagnosi s'analitzarà la presència de grupuscles violents d'ultra dreta però també la presència en l'àmbit institucional de grups d'extrema dreta que alimenten i legitimen l'extremisme violent amb els seus discursos xenòfobs, islamòfobs i masclistes.

CAS D'ESTUDI NOU BARRIS: Democracia nacional com a grup d'ultradreta amb més presència al barri

Democracia Nacional (DN) és un partit polític que es va fundar el 1995, amb membres de militants de la desapareguda organització de Juntas Españolas (JEE), juntament amb altres procedents del Círculo Español de Amigos de Europa (CEADE) o del Frente Nacional (FN). El partit es defineix com a "socialpatriota" i transversal, defugint etiquetes de dreta o extrema dreta. S'emmiralla en el Front Nacional francès i el seu populisme nacional. Desenvolupen un discurs antiglobalització, sexista, homòfob i crític amb el neoliberalisme, un dels principis del qual és que la nació ha de protegir-se de la suposada "invasió" de persones migrants que amenacen la "cultura espanyola" i "absorbeixen les prestacions de l'estat del Benestar." Les seves dues propostes bàsiques dins del decàleg Tu nación, tus derechos tenen contingut obertament antiimmigració, racista, xenòfob i en contra de les minories. Estan a favor de la "lluita eficaç contra el separatisme i terrorisme" i les seves accions estan enfocades a posar fi a la suposada "invasió immigratòria," sobretot de les persones musulmanes perquè "tenen altres models polítics incompatibles amb l'occidental."

La ultradreta és un moviment que, malgrat ser molt minoritari, s'ha vist esperonat per la situació política a Catalunya i el que consideren l'amenaça independentista, enfront de la qual s'han generat mobilitzacions d'extrema dreta sense precedents. Segons el professor d'història Carles Viñas, la qüestió és que un dels pilars bàsics de la seva ideologia, la indivisibilitat territorial de l'Estat, està ara en joc (Viñas, 2018 citat a Regàs, 2018). En aquest sentit, l'atac a la delegació del govern de la Generalitat a Madrid al centre Blanquerna, l'11 de setembre de 2013, és per a molts la primera actuació d'aquesta ultradreta violenta en el marc del procés, la qual va comptar amb 15 membres de la Falange, Alianza Nacional i Democracia Nacional, grups que recentment havien creat el front España en Marcha. D'aquests grups, Democracia Nacional és el que té més presència a Catalunya. Malgrat ser molt marginal, darrerament ha agafat força i liderat les manifestacions antiseparatistes. El partit disposa de diversos nuclis actius a Barcelona, Lleida i Tortosa, tenint també especial implantació en diverses poblacions de la costa de la província de Tarragona.a)

Com Democracia Nacional, segons l'Oficina dels Drets Civils i Polítics del Govern, ara mateix hi ha una vintena de grup d'ultradreta actius, els quals es calcula que han comès fins a 328 agressions els últims dos anys, "una xifra que demostra que la ultradreta està organitzada i té presència al carrer" (Majó, 2019 citat a Serra, 2019), malgrat haver estat sempre fragmentada per disputes internes que han reduït la seva capacitat de mobilització.

En l'àmbit institucional, la ultradreta ha viscut als marges polítics de Catalunya des de la Transició, moment en què es van desarticular la majoria de grups de caràcter franquista. Tanmateix, segons Estaban Ibarra, de Movimiento contra la Intolerancia; van mantenir-se

12. S'han entrevistat representants del Grup d'Investigació en Joventut, Societat i Comunicació de la Universitat Pompeu Fabra (JOVIS.com); de l'Institut Europeu de la Mediterrània (IEMed); del Barcelona Centre for International Affairs (CIDOB); de l'Associació UNESCO per al Diàleg Interreligiós (AUDIR); de l'Institut Català Internacional per la Pau (ICIP); del Comissionat d'Immigració, Interculturalitat i Diversitat de l'Ajuntament de Barcelona; de la Direcció General d'Afers Religiosos de la Generalitat de Catalunya (DGAR); del Comitè per a l'Acollida de Persones Refugiades i de la Secretaria d'Igualtat, Migracions i Ciutadania de la Generalitat de Catalunya.

aquells nuclis més durs vinculats a posicions neonazis, els quals van reconstruir-se a la dècada dels 90 sota la bandera del racisme i la islamofòbia. Aquests grups no es reconeixen com a ultradretans, sinó com a identitaris o patriotes, el que el nacionalsocialisme ha anomenat una tercera posició “ni de dretes ni d'esquerres.” Analíticament, però, les bases ideològiques, les polítiques que proposen i els seus discursos situen clarament aquests grups a l'extrem dret de l'espectre polític.

A Catalunya, la ultradreta ha aconseguit obrir-se pas a l'escena política només de forma minoritària però fluctuant. El punt àlgid van ser les eleccions municipals de 2011, quan la xenòfoba Plataforma per Catalunya (PxC) va aconseguir 64 regidors arreu del territori, encara que el 2015 quedessin reduïts a 8. El 15 de febrer del 2019 el partit va decidir dissoldre's i va recomenar a la seva militància que s'unís a Vox. Segons les persones expertes consultades, el moment àlgid a nivell institucional de PxC el 2011, va marcar un augment de la capacitat de mobilització de grups violents de l'extrema dreta al carrer. Fet que il·lustra que la presència de l'extrema dreta en les institucions públiques, així com la normalització del seu discurs, suposen de per si la creació d'un marc polític i discursiu que pot esperonar la violència, tot legitimant-la.

Plataforma per Catalunya i altres formacions de l'extrema dreta amb presència a Catalunya han decantat en els últims anys cap a una convergència amb Vox (Lagunas, 2019), partit que ha irromput amb força a l'àmbit institucional amb un programa explícitament d'extrema dreta, xenòfob i masclista. Les connexions existents de Vox amb altres formacions de l'escenari ultra de Catalunya es mostren en aquest mapa interactiu¹³.

A Catalunya, Vox va obtenir un diputat per Barcelona a les eleccions generals d'abril del 2019, amb 148.481 vots a Catalunya, que equivalen a un 3,6% del total. Un mes després en les eleccions europees el nombre de vots aconseguits es va reduir gairebé un terç, sumant només un 1,9% del total a Catalunya i per sota del 6,2% en el conjunt d'Espanya. Finalment, va patir un fracàs estrepitos a les municipals obtenint representació només a Salt (Girona), amb tres regidors. És interessant analitzar que a Catalunya no ha triomfat el discurs anti-independentista i anticatalanista que Vox a utilitzat de

forma indiscriminada a tot l'Estat com a eix fonamental del seu programa, sinó que els regidors escollits de Salt van desmarcar-se i van centrar-se en un discurs islamòfob i d'antiimmigració, emmirallant l'exitosa campanya de PxC del 2011 amb l'eslògan “primer els de casa.”

Arreu de Catalunya, només dues altres actes de regidors es van lliurar a formacions ultradretanes. Una se la va endur el Front Nacional de Catalunya (FNC), una formació independentista d'ultradretes, obertament islamòfoba, a Ripoll (Girona), localitat on vivien els autors dels atemptats de Barcelona i Cambrils del 2017. En segon lloc, a Manlleu (Barcelona) Som Identitaris va aconseguir un regidor gràcies a un discurs al voltant de la seguretat i contra la immigració magribina.

CAS D'ESTUDI RIPOLL: Extremismes violents que es retroalimenten i iniciatives ciutadanes per aturar el cercle

El fet de què Ripoll hagi sigut un dels tres únics municipis de Catalunya en els que l'extrema dreta ha aconseguit representació institucional (en les eleccions municipals del 2019) és rellevant perquè permet observar interrelacions entre dues formes d'extremisme violent, com són el gihadisme violent i el discurs d'odi islamòfob del partit d'extrema dreta independentista Front Nacional de Catalunya (FNC). Això il·lustra com els extremismes violents es retroalimenten, doncs l'extremisme violent genera més extremisme violent, i malgrat la seva narrativa de contraposició, tots dos busquen trencar la convivència, instaurar la sospita entre comunitats i l'aïllament.

El cas d'estudi de Ripoll també exposa el paper clau que poden tenir iniciatives ciutadanes com Som Ripoll, la qual va sorgir amb l'objectiu de paliar l'efecte corrosiu dels extremismes violents en el teixit social i salvaguardar la convivència. L'entitat de veïns i veïnes de la vila va convocar una assemblea oberta ràpidament després dels atemptats per afrontar el xoc emocional i la tensió que s'estava generant. Les primeres assemblees del col·lec-

13. La xarxa de l'extrema dreta catalana. El Temps. Disponible a: <https://onodo.org/visualizations/63630>

tiu es van dirigir a la població com un altaveu on la gent canalitzés els dubtes i neguits que va suposar la coneixença dels autors dels atemptats i la forta presència policial sobre Ripoll d'aquelles setmanes. En l'últim any han organitzat activitats de debat i reflexió sobre diversitat, tolerància, islamofòbia i migracions forçades, entre altres temes.

En el context de fracàs electoral de l'extrema dreta a Catalunya, l'expert Xavier Rius recorda que "el fet que la ultradreta estigui desorganitzada, desmobilitzada i que alguns dels dirigents de les mobilitzacions contra l'1-O i altres membres coneguts de Democràcia Nacional hagin plegat, no significa que no existeixi." Tal com demostren els incidents a Nou Barris ocorreguts al voltant de l'obertura d'una mesquita al 2017 i 2018, segueixen existint grups violents en actiu i amb capacitat d'organitzar-se, malgrat la violència directa que exerceixen sigui invertibrada i semi-espontànea.

Ens trobem en un moment en què cal parar especial atenció a aquestes formacions, ja que el context internacional i europeu ha demostrat que existeix un espai polític per al seu discurs d'odi, el qual s'ha normalitzat en els últims anys, havent sigut fins i tot adoptat per les formacions polítiques convencionals. Un clar exemple de com la visió del món des de la ultradreta ha impregnat l'agenda política podria ser la campanya obertament xenòfoba i islamofòbica de Xavier García Albiols (Partit Popular) "Limpiando Badalona," ciutat de la qual va ser alcalde entre 2011 i 2015.

CAS D'ESTUDI TORTOSA: La importància de fer un mur institucional contra els extremismes.

En les eleccions de 2011, la candidatura de Plataforma per Catalunya-PxC, amb un discurs marcadament xenòfob, havia obtingut un regidor, Jordi Casanova, i 791 vots (el 5,86% del total). Davant d'aquesta situació, la resta de partits amb càrrecs elegits al consistori van optar per fer un front comú contra PxC, i no discutir en el ple municipal les propostes presentades pel seu regidor

És per això que, tal com subratlla Xavier Casals, el que ens ha de preocupar de l'extrema dreta no són només els grupuscles violents en tant que són molt marginals,

sinó la situació general que crea les condicions perquè aquests grups sorgeixin i trobin un ressò a les seves idees en sectors amplis de la població. La ultradreta és un símptoma de tensions socials i problemàtiques no tractades, i una frustració amb el funcionament de la política institucional, el qual no sembla donar resposta a les necessitats i preocupacions ciutadanes.

En conclusió, no hi ha alarmisme pel que fa a un creixement i expansió d'aquests col·lectius violents a Catalunya, especialment en comparació a l'auge que estant experimentant en altres parts d'Europa. Tanmateix, això no ens ha de fer caure en la inconsciència de creure que la ultradreta són grups de criminals marginals i desvinculats de les nostres societats. Al contrari, ens cal entendre quins factors fan que discursos d'odi extremistes trobin un espai polític i social en un públic cada vegada més ampli, que ressonin en opinions cada vegada més esteses de caràcter xenòfob i islamofòbic. No els hem de considerar tant la causa d'aquests discursos o fonts, com sí símptomes o conseqüències d'una situació política i socioeconòmica que afecta sectors amplis de la població i posa les bases perquè la cosmovisió que pregona la ultradreta pugui semblar assenyada i moralment acceptable. És en aquest àmbit que és clau la prevenció.

CAS D'ESTUDI NOU BARRIS: L'extrema dreta i l'oratori carrer japó: la importància del rol de les institucions en fer front l'extremisme

Del cas d'estudi de la situació de convivència de Nou Barris se'n conclou que la principal preocupació és la presència de grups d'ultradreta, els quals durant els últims anys han protagonitzat dos conflictes al barri: l'oposició de l'obertura de l'oratori al Carrer Japó i els atacs que estan rebent algunes entitats antifeixistes al districte. A continuació s'exposa en profunditat el cas de l'oratori del carrer Japó.

La comunitat islàmica de Nou Barris va intentar obrir un centre de culte al barri de Verdum durant l'any 2015, però després de les amenaces rebudes per part d'un grup de veïnes amb lligams amb el narcotràfic, es van fer enrere. Presumptament, aquest grup relacionava l'obertura de la mesquita

amb l'augment de cossos policials al barri, fet que posaria en perill el seu negoci il·legal. Per tant, la comunitat islàmica va decidir traslladar el seu centre oratori al carrer Japó al 2017, al barri de la Prosperitat, on també es van trobar amb la negativa d'algunes veïnes alertades pels rumors islamòfobs del precedent creat a Verdum.

Aquest tipus d'incident afavoreix la discriminació urbanística de caràcter islamòfob de les "mesquites de polígon", en la qual s'argumenta una alteració de l'ordre habitual de la comunitat veïnal i es releguen els centres de culte a zones industrials o perifèriques, potenciant l'aïllament i la segregació. Aquest fet tenen lloc degut a l'imaginari compartit i els prejudicis existents en torn a la comunitat musulmana i la pràctica del Islam.

Davant la intenció de trasllat de l'oratori al carrer Japó, una petita part del veïnat de Nou Barris comença una campanya d'assetjament per impedir l'obertura de l'oratori i grups d'extrema dreta com ara Democracia Nacional (DN) intenten capitalitzar les protestes. Les raons del rebuig estaven relacionades amb la naturalesa simbòlica i cultural. Van aparèixer pancartes amb comentaris islamòfobs en diversos balcons del carrer i es va fer circular una petició per recollir signatures per impedir l'obertura del centre de culte.

A l'abril del 2017, es va organitzar una manifestació amb el lema "Convivencia sí, mezquita no" i es van iniciar unes cassolades que van sonar, cada vespre, fins al mes de desembre. A més, es van produir diverses agressions cap al centre com ara el segellat del pany amb silicona, pintades a les parets ("Esta es nuestra tierra y vamos a defenderla", "6 millones de parados, 6 millones de inmigrantes a su casa. Recuperemos nuestro país") o exhibicions d'embotits fets amb carn de porc a algunes portes de l'oratori, entre altres accions.

El grup opositor a l'obertura de l'oratori no ha estat mai gaire nombrós, però ha comptat amb el suport de diverses formacions d'extrema dreta a part de Democracia Nacional, com ara Respeto (antiga Plataforma per Catalunya) que han aprofitat per

apropiar-se de la lluita i intimidar a la comunitat musulmana, també com a estratègia política per guanyar més suport per part d'una determinada part de la població. Aquests grups d'extrema dreta van engegar una campanya de component xenòfob a Nou Barris "Neteja el nostre barri. Neteja Nou Barris. Això és Espanya: Davant l'amenaça de les hordes separatistes a Nou Barris, llancem aquesta campanya. No volem els gossets faldillers dels islamistes pels nostres carrers". A més, els comportament d'alguns mitjans de comunicació i alguns partits polítics van ajudar a augmentar la intensitat del conflicte.

Cal destacar la importància del rol de les entitats i associacions del barri en la gestió del conflicte, havent liderat i tingut un paper clau en els esforços de mediació a través de la seva implicació activa. A més, van ser les associacions del barri les que van detectar la problemàtica i demanar la intervenció de les institucions.

Diverses organitzacions i moviments socials que defensen el dret al culte van criticar a l'Ajuntament de Barcelona d'haver actuat massa tard, ja que el veïnat va demanar mediació des d'un primer moment quan va començar a haver problemes amb l'oratori. Tot i que la percepció dels veïns és que la institució va tardar molt en respondre, argumentant que no disposaven de mitjans humans, un cop va intervenir les persones entrevistades consideren que es va fer bona feina.

El canvi del rol de l'Ajuntament va venir marcat pel canvi en l'escala del problema a partir del 17 d'agost del 2017, dia dels atemptats a Barcelona i Cambrils, ja que la intensitat de les protestes va augmentar. L'Ajuntament de Barcelona va decidir implicar-se activament a través del Servei de Gestió de Conflictes treballant amb les veïnes dels edificis implicats.

A més a més, l'Ajuntament es va personar com a acusació popular al procediment judicial contra el grup d'extrema dreta i un jutge, finalment, va prohibir al líder de la formació de DN i a sis simpatitzants a acostar-se a menys de 300 metres de l'ora-

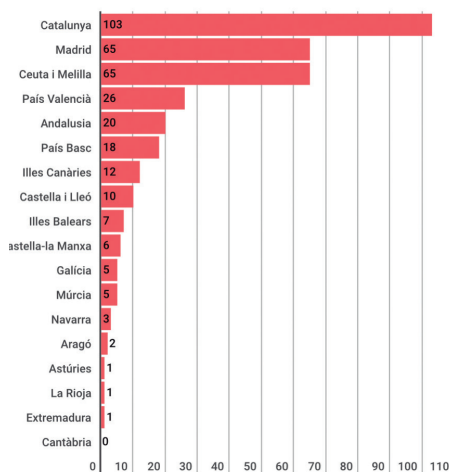
tori, tancant els seus perfils de Twitter i Facebook, plataformes on difonien missatges d'odi contra la comunitat musulmana. El jutge assegura que l'objectiu dels acusats era "generar sentiments d'odi i hostilitat" contra els musulmans entre els veïns i acovardir la comunitat islàmica del barri, "impedint així l'exercici de la seva llibertat de culte amb la finalitat de despertar entre la població sentiments d'odi, hostilitat i discriminació."

Aquest cas demostra el potencial de les sinèrgies entre societat civil i institucions en l'àmbit de la prevenció dels extremismes violents.

3.2. Gihadisme violent

Entre el 2012 i el 2018 s'han detingut 103 persones acusades de gihadisme violent en 61 operacions, les quals han estat majoritàriament liderades pels Mossos d'Esquadra. Això suposa un 29,4% de les 350 detencions que s'han dut a terme arreu de l'Estat en relació al gihadisme violent. Pel que fa a la distribució territorial, més d'una quarta part d'aquestes detencions s'han fet a Barcelona (27), seguida de Badalona (12) i Terrassa (11). Per sota, se n'han fet cinc a Figueres, a Cornellà de Llobregat i a Mataró. En total, s'han efectuat operacions en 32 municipis catalans, com es pot observar en aquest mapa interactiu¹⁴.

Detinguts per gihadisme, per comunitat autònoma (2012-2019)

Font: Tugas, 2019.

Aquest patró de concentració de cèl·lules de gihadisme violent a Barcelona no és un fenomen recent sinó que es repeteix des de fa anys. Segons un informe del Reial Institut Elcano elaborat per Fernando Reinares i Carola García-Calvo (2015), del nombre total d'individus condemnats per ofenses terroristes entre el 1996 i el 2012, un 34,6% van ser arrestats a Catalunya i un 31,6% eren residents a la comunitat autònoma, la majoria a la província de Barcelona. En paraules de l'expert Jofre Montoto, "sempre s'havia dit que Barcelona era una zona més de refugi i logística, no tant d'actuació. Això explicava, teòricament, que no hi hagués hagut atacs i sí moltes detencions" (Jofre, 2017 citat a Plançada, 2017). Els atemptats del 17 d'agost del 2017 a Barcelona i Cambrils van marcar un canvi en aquesta dinàmica.

Causant 15 víctimes mortals (a més de la mort de 8 integrants de la cèl·lula terrorista) i 152 ferits de 35 nacionalitats diferents, l'atac a les Rambles i Cambrils va ser el primer atemptat reclamat per una organització gihadista violenta, com és l'Estat Islàmic, en territori català. Segons les investigacions, es planejava un atemptat de major escala que es va veure frustrat per una explosió per accident al centre d'operacions de la cèl·lula a Alcanar (Tarragona).

El fet que la cèl·lula que va organitzar els atemptats es-tigués formada en la seva totalitat per joves de Ripoll, una vila del Prepirineu català de menys d'11.000 habitants, ha generat moltes incògnites sobre els factors que influeixen en els processos de radicalització violenta. El cas específic d'aquesta localitat s'analitza en profunditat a Casos d'estudi de l'informe diagnòstic d'extremismes violents a Catalunya (2019). És interessant, però, assenyalar que tal com demostra el cas ripollenc, "la radicalització gihadista no es produeix de manera uniforme i proporcional a la distribució de la població musulmana sinó en bosses localitzades en determinades zones del territori nacional" (Reinares, García-Calvo, Vicente, 2017:2). Estudis recents demostren que el 86,9% del total d'individus detinguts per activitats relacionades amb el gihadisme violent entre 2013 i 2016

14. Mapa de detinguts acusats de gihadisme a Catalunya des del 2012. Nació digital. Disponible a: <https://www.naciogigital.cat/noticia/184213/mapa/mes/centenar/detinguts/acusats/gihadisme/catalunya/des/2012>

van ser guiats per algun agent de radicalització i que, en la gran majoria, el procés va estar associat a l'existència de vincles socials previs amb altres individus implicats en activitats de gihadisme violent (Reinares, García-Calvo, Vicente, 2017).

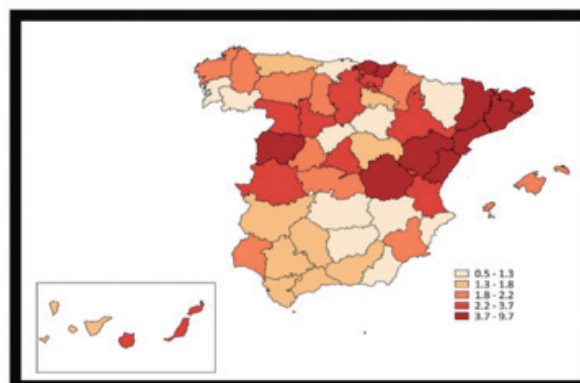
Això denota que la comprensió del gihadisme com a extremisme violent requereix parer atenció no només al nivell macro o estructural dels push factors (o factors d'incitació) que creen les condicions perquè un individu se senti empès a abraçar un projecte de transformació política que utilitza mitjans violents, sinó també a quins són els processos de socialització que fan possible la materialització d'aquest projecte (Bourekba, 2018). Aplicant la visió sociològica de l'antropòleg Paul Richards (2005) al fenomen gihadista violent (així com altres formes d'extremisme violent), es pot dir que l'adopció de la violència extremista és un projecte social d'entre altres, que no té lloc només perquè se'n donin les condicions, sinó que ha de dur-se a terme, a través de l'organització i la mobilització. L'àmbit de la prevenció, doncs, implica a més de treballar per mitigar els push factors, avançar en la comprensió de quins són els patrons de socialització de la radicalització, i combatre'ls amb contra-discurs i projectes de transformació social i política alternatius.

3.3. Delictes D'odi i Discriminació

Els delictes d'odi i discriminació constitueixen la tercera forma que prenen els extremismers violents a Catalunya. Aquests crims consisteixen en l'expressió de la intolerància i el rebuig a les persones pel simple fet de ser diferents (o ser percebudes com a diferents), així com la potencial materialització d'aquest rebuig en actes violents. Tal com s'assenyala al Manual pràctic per a la investigació i enjudiciament de delictes d'odi i discriminació de la Generalitat de Catalunya (Aguilar, 2015), els delictes d'odi poden donar-se per motius diversos, i és per això que inclouen múltiples fenòmens: el racisme, la xenofòbia, l'homofòbia o transfòbia, l'apofòbia, la intolerància religiosa en qualsevol de les seves manifestacions (islamofòbia, antisemitisme o cristianofòbia), la misogínia i el masclisme, el menyspreu a persones amb diversitat funcional i altres formes d'odi únicament basades en el rebuig a la diferència.

La transcendència dels delictes d'odi rau en el fet que són un atac no només contra els drets fonamentals (incloent el dret a la integritat física i emocional) de les persones assetjades, sinó també contra els de tota la comunitat o col·lectiu al qual aquestes persones pertanyen. Suposen, doncs, un atac a la pluralitat i la diversitat, a la convivència i la cohesió social, tot generant sentiments de por i inseguretat. Els crims d'odi amenacen la pau i constitueixen "un atac directe als principis de llibertat, respecte a la dignitat de les persones i als drets que els són inherents i, en definitiva, als valors superiors que constitueixen l'Estat social i democràtic de dret" (Aguilar, 2015:15).

Representació territorial de fets relatius a delictes d'odi en l'any 2017. Taxa de delictes d'odi per cada 100.000 habitants.

Font: Ministerio del Interior. 2017. Informe sobre la evolución de los incidentes relacionados con los delitos de odio en España.

La incidència de crims d'odi a Catalunya és especialment elevada, tal com indica l'informe de la Comissió de Seguiment del Conveni de Col·laboració i Cooperació Interinstitucional contra el Racisme, la Xenofòbia i altres Formes d'Intolerància (2016) de l'estat espanyol. De la mostra de casos de delictes d'odi d'entre 2014 i 2016 analitzats al document, el 43% van tenir lloc a Catalunya. En referència a la distribució per províncies i, en concordança amb els resultats anteriors, Barcelona és la província de l'estat que va concentrar més casos de delictes d'odi registrats (37%) Segons l'informe La discriminació a Barcelona (2018) realitzat per l'Oficina per la No Discriminació (OND) de l'Ajuntament de Barcelona, durant l'any 2018, el racisme i la xenofòbia van

Nombre de casos d'islamofòbia registrats a Espanya

2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
29	28	37	43	45	49	278	573	547

Font: Elaboració pròpia. Basat en dades de la Plataforma Ciutadana contra la Islamofòbia

ser una de les primeres causes de discriminació a la ciutat, seguit per la orientació sexual i la identitat de gènere.

És important remarcar que l'elevada incidència està vinculada a l'existència de mecanismes que intenten pal·liar la infradenúncia, sent aquest un dels principals motius pels quals es registren més casos de delictes d'odi a Catalunya, tal com s'explicarà més detalladament a continuació. Tot i així, les xifres denoten la importància d'aquesta expressió de l'extremisme violent en la societat catalana.

De fet, amb 282 delictes d'odi registrats, Catalunya va ser la comunitat amb major nombre d'incidents d'odi només el 2016, segons el Ministeri d'Interior (García, 2017), seguida de Madrid (amb 171) i Andalusia (152). L'any 2017, Catalunya presentava la segona taxa més elevada de delictes d'odi per cada 100.000 habitants (6,8), superada només per Melilla (8,1). A escala de províncies, Lleida (9,7) i Tarragona (8,7) van encapçalar la llista.

D'entre els diversos delictes d'odi, cal parlar especialment a la qüestió de la islamofòbia, essent Catalunya la comunitat on s'han registrat més incidents relacionats amb creences i pràctiques religioses, i tenint en compte que les xifres de delictes d'odi per islamofòbia s'han disparat arreu de l'Estat, havent incrementat de 49 al 2014 a 547 al 2017 (Plataforma Ciutadana contra la Islamofòbia, 2018), dels quals més del 30% van tenir lloc a Catalunya

CAS D'ESTUDI TORTOSA: Islamofòbia i gènere

En el cas d'estudi de Tortosa, les persones joves procedents de famílies que van migrar del Marroc

a Catalunya van destacar, majoritàriament, que les dones musulmanes són especialment blanc de prejudicis, i percebudes com "submises", dèbils i no autònomes.

En les entrevistes, les dones joves de religió musulmana destaquen com el fet de portar hiyab és una font potencial de comentaris racistes o dirigits, encara que de manera menys agressiva, a posar en discussió la religió i la llibertat d'elecció respecte a com viuen la seva religiositat.

Fins i tot, algunes de les noies escoltades van mencionar el cas d'empreses de la ciutat que no contracten dones amb hiyab, i de centres escolars públics que no accepten que les estudiants portin el hiyab dins al centre o mentre fan activitats al centre.

Algunes de les persones entrevistades consideren aquestes manifestacions discriminatòries com indicadors de l'existència de prejudicis associables a la islamofòbia de gènere¹⁵ al municipi. En definitiva, aquest cas posa en relleu la importància d'incloure l'anàlisi interseccional si es vol fer front de manera hol·lística als delictes d'odi.

És important remarcar que pel que fa a la islamofòbia, així com respecte altres delictes d'odi, s'experimenta una situació estructural d'infradenúncia, ja que només

15. Per islamofòbia de gènere entenem el conjunt de pràctiques socials que fan servir la dona musulmana com objecte on projectar l'odi cap a la religió musulmana, instrumentalitzant el discurs de gènere per fomentar la islamofòbia. Sobre aquest tema, ver l'article l'article de Laura Mijares, disponible en: <https://blogs.elpais.com/red-de-casas/2018/07/islamofobia-y-g%C3%A9nero.html>

una fracció de les víctimes denuncia l'incident i, fins i tot quan la denúncia té lloc, a vegades la policia no té els mitjans per identificar el crim com a crim d'odi i no hi ha mecanismes per prendre les mesures adequades (FRA, 2018). El fet que hi hagi un major nombre de casos a Catalunya indica clarament que hi ha una problemàtica de delictes d'odi, però, tal com assenyalava el fiscal coordinador del Servei de Delictes d'Odi de Barcelona, Miguel Ángel Aguilar, no necessàriament en major mesura que a altres comunitats. La qüestió és que "aquestes xifres estan relacionades amb què Catalunya és pionera en el treball contra la islamofòbia, la qual cosa ha generat una consciència ciutadana que es tradueix en un major nombre de denúncies" (García, 2017). Cal tenir en compte, doncs, la "xifra submergida" de casos de delictes d'odi tant a Catalunya, com a arreu de l'Estat ja que, com subratlla SOS Racisme, entre el 80% i 90% d'aquests delictes no es denuncien.

EN PROFUNDITAT: SITUACIÓ DE LES RELACIONS ENTRE DIFERENTS COMUNITATS RELIGIOSES A CATALUNYA

Donat que una de les tipologies de crims d'odi fa referència a la intolerància religiosa en qualsevol de les seves manifestacions (islamofòbia, antisemitisme o cristianofòbia), és interessant presentar quina és la situació pel que fa a les relacions entre diferents comunitats religioses a Catalunya, així com l'estat de la qüestió de la discriminació per motius religiosos.

Segons el Baròmetre sobre Religiositat a Catalunya de 2016 que es va fer des de la Direcció General d'Afers Religiosos (DGAR), el percentatge de persones que diuen haver-se sentit discriminades per motius religiosos a Catalunya es manté en xifres mínimes (al voltant del 5 %), sent un dels percentatges més baixos d'Europa (DGAR, 2017). Les persones expertes entrevistades subratllen que a Catalunya el moviment interreligiós és molt més fort que el de països de l'entorn, com França o Itàlia. També assenyalen que tot i que la diversitat religiosa en ocasions s'ha identificat com un dels factors que podria causar tensions de convivència, no es detecta que sigui un tema particularment problemàtic a Catalunya i, en canvi, ofereix oportunitats d'apropament i diàleg intercomunitari.

Tot i així, es remarca que existeix certa discriminació en el tracte d'unes comunitats religioses respecte d'altres (amb més suport econòmic, reconeixement, o visualització...) i hi ha episodis, com en el cas de l'obertura del centre de culte musulmà a Nou Barris, en els que es produeixen mostres de perjudicis i tensions. Pel que fa a les relacions interreligioses, s'apunta a què, especialment des dels atemptats a Barcelona i Cambrils d'agost del 2017, s'ha experimentat un deteriorament important respecte algunes comunitats religioses que abans participaven obertament en el diàleg interreligiós, i que ara, degut a les actituds policials i a la desconfiança que s'ha construït al seu voltant, tenen una certa percepció de què el sistema és injust amb elles i que se les discrimina perquè se les considera un perill. Aquestes tensions per difamacions i sospites han provocat un cert tancament d'algunes comunitats.

CAS D'ESTUDI RIPOLL: El greuge causat per la resposta mediàtica i policial vers la comunitat islàmica .

La comunitat islàmica de Ripoll aplega a uns 500 fidels de la comarca, ja que Ripoll és l'única població amb centres de culte islàmic: l'oratori Al Fath, obert a principis dels noranta, i l'oratori Annour, obert l'any 2015. S'ha de destacar que aquest últim any, la pressió mediàtica i la investigació policial en curs han suposat un greuge important per les dues comunitats, especialment per l'Annour que era el centre on l'imam Abdelbaki Es Satty (líder de la cèl·lula terrorista que va atemptar a Barcelona i Cambrils el 2017) hi dirigia la pregària, fet que va conduir en un primer moment a l'aïllament de la comunitat. Malgrat això, els dos oratoris han intentat obrir-se a la societat ripollesa per donar a conèixer la seva activitat religiosa.

16. Per més informació, consultar Mèdia.cat Observatori del Discurs Discriminatori als Mitjans. Disponible a : <https://www.media.cat/discursodimitjans/marc-teoric-lestudi-oo-2017/>

En l'anàlisi de la situació d'extremismes violents a Ca-

Esdeveniments que provoquen puntes d'islamofòbia o campanyes de solidaritat 2017

Font: Informe Anual Islamofobia en España, 2017. Plataforma Ciudadana contra la islamofòbia

talunya, també és interessant observar la interrelació existent entre diferents formes d'extremisme violent, doncs es retroalimenten. Com remarca Ibarra, President del Moviment contra la Intolerància i Secretari General del Consell de Víctimes de Delictes d'Odi i Discriminació, "el terrorisme alimenta la islamofòbia i la islamofòbia ofereix rèdits al terrorisme perquè fractura la societat. Neofeixisme i gihadisme són dues cares de la mateixa moneda" (García, 2017). Els incidents d'islamofòbia han augmentat amb cada atemptat reclamat pels grups gihadistes violents, tal com es pot observar al gràfic adjunt. Ahora, com afirma Bourekba (2018), "quantiosos relats biogràfics de terroristes i treballs de recerca (Gurr, 2012) han demostrat que una experiència personal que genera, per exemple, un sentiment d'injustícia o d'exclusió, constitueix sovint el desencadenant d'aquests processos [de radicalització violenta]" (Bourekba, 2018:11).

CAS D'ESTUDI RIPOL: Racisme de baixa intensitat

A diferència d'altres llocs on s'han produït atemptats, o zones d'on provenien els autors d'aquests, a Ripoll no s'han manifestat signes de violència racista o islamòfoba contra la comunitat islàmica excepte durant algunes detencions de persones vinculades (o dels cercles propers) als integrants de la cèl·lula terrorista, en les quals es van poder sentir clares consignes racistes.

Tot i aquesta calma tensa, durant el procés de diagnòsi s'ha constatat diverses vegades que després dels atemptats a Barcelona i Cambrils, diversos membres de la comunitat islàmica i magrebina de Ripoll han tingut dificultats per accedir a llocs de treball, així com també s'han produït alguns acomiadaments. En aquesta línia, també s'ha apuntat a les dificultats d'algunes famílies de la comunitat musulmana per mantenir o renovar el contracte del seu habitatge, ja que hi ha hagut recels per part d'alguns propietaris que els hi arrendaven.

Per altra banda, també se subratlla que problemes d'aquest tipus ja s'estaven produint abans dels atemptats. Per tant, el que aquí es presenta és un racisme naturalitzat de baixa intensitat en una part de la ciutadania de Ripoll, que com en moltes altres zones, ha conduït a una segregació naturalitzada de les persones de confessió musulmana o d'origen magrebí. S'ha observat en qüestions com el treball o l'habitatge, tot i que sobretot cal destacar el factor de la baixa participació política i social d'aquestes minories en la vida ripollesa.

Continuant amb les connexions, segons la Plataforma Ciudadana contra la Islamofòbia (2018), els atacs islamòfobs són perpetrats en major mesura per individus o grups vinculats a l'extrema dreta, però lamentablement també per mitjans de comunicació¹⁶, institucions i grups polítics.

La mateixa Plataforma (2018) conclou a partir de l'anàlisi de l'evolució de les denúncies durant l'any 2017, que la situació política de Catalunya vinculada al procés ha aconseguit redirigir l'odi cap a altres col·lectius, produint-se un descens en els atacs produïts contra la comunitat musulmana. En el cas d'estudi de Nou Barris es remarca, que un cop el centre de culte del carrer Japó va estar obert i davant l'absència d'incidents amb el veïnatge, el moviment d'extrema dreta Democràcia Nacional es va reactivar amb el conflicte català. En la mateixa línia, el fiscal Aguilar destaca que "la situació viscuda a Catalunya al llarg del 2017 ha influït de manera important en els fets instruïts per delictes d'odi i discriminació," disparant-se les denúncies per discriminació ideològica, produïda segons l'informe tant per defensors com contraris a la Constitució del 1978 (Esteve i Riart, 2018). Això denota que l'extremisme violent d'extrema dreta instrumentalitza el discurs d'odi, de manera més o menys estratègica, com a vehicle polític d'expansió i de poder, buscant rèdits en la confrontació amb un col·lectiu o un altre.

Per una altra banda, cal remarcar la vinculació dels delictes d'odi amb el racisme institucional. Segons SOS Racisme (2018), les agressions i abusos per part de cossos de la seguretat pública han estat darrere del voltant del 30% de les discriminacions racistes i xenòfobes comeses i denunciades al Servei d'Atenció i Denúncia (SAiD) entre el 2014 i el 2017 a Catalunya, havent-ne estat des del 2010 la primera causa. En canvi, l'informe de l'any 2018 apunta a una disminució de casos, havent passat a ser-ne la tercera, però tot i això l'informe recorda que en aquests casos la infradenúncia és encara més rellevant, ja que "en els casos on hi ha vinculats els agents de la policia, molt sovint les persones afectades [...] no se senten protegides i [...] decideixen no denunciar ni notificar aquestes situacions" (SOS Racisme, 2018:102).

CAS D'ESTUDI CIUTAT VELLA: Racisme institucional normalitzat: identificacions per perfil ètnic

El 2018, Ciutat Vella va ser, segons l'Informe de la Discriminació a Barcelona realitzat per l'Ajuntament, (OND, 2018), el districte on es van donar més casos de discriminació, concentrant el 20% de casos de la ciutat, i sent la majoria motivats per

racisme o xenofòbia. Pel que fa als drets més afectats del conjunt de casos, destaquen els relatius a la llibertat i la seguretat i els que afecten al dret a la integritat moral.

En aquests sentit, diverses persones entrevistades han destacat el problemàtic comportament policial, especialment les identificacions per perfil ètnic. L'informe de SOS Racisme d'identificacions policials i perfilació ètnica a Catalunya (2019) assenyala que "les persones racialitzades i/o amb nacionalitat estrangera són més aturades per la policia que les persones blanques i/o amb nacionalitat espanyola. Segons dades dels Mossos d'Esquadra, referents al nombre d'identificacions de 2017, a Catalunya, un 54,1% del total d'identificacions s'adrecen a persones estrangeres, quan aquestes només representen un 13,70% de la població catalana. En altres paraules, per cada persona amb nacionalitat espanyola se'n aturen 7,4 amb nacionalitat estrangera" (SOS Racisme, 2019). Altres comportaments policials que s'han identificat com a problemàtics són el control extrem d'activitats comunitàries i veïnals organitzades al carrer per entitats de persones d'origens diversos, així com la persecució dels maners i d'altres activitats de l'economia informal.

Finalment, és també important destacar les dificultats que existeixen per perseguir els delictes d'odi i discriminació, especialment en referència als obstacles que troben les víctimes per accedir a compensacions legals. SOS Racisme afirma que en 25 anys de batalles legals contra el racisme a Catalunya, només en dos casos, al Servei d'Atenció i Denúncia va aconseguir obtenir l'aplicació, per part del jutge, de l'agreujaent per discriminació previst a l'article 22.4 del Codi Penal. De fet, la Comissió Europea contra el Racisme i la Intolerància (ECRI) en un informe recent va denunciar la dificultat que troben les persones que han patit discriminació a l'Estat espanyol per portar els seus casos als tribunals (ECRI, 2018).

En conclusió, els delictes d'odi i discriminació constitueixen una greu amenaça a la convivència i la cohesió social a Catalunya. Les xifres indiquen l'extensió i profunditat del fenomen, que no es limita als perjudicis

causats a les persones afectades sinó al teixit social en general, donat que erosiona els fonaments de la convivència en la diversitat.

CAS D'ESTUDI TORTOSA: Lgtbiq+fòbia i bones pràctiques contra la seva invisibilització

En el cas d'estudi de Tortosa s'assenyala que una menció especial la mereix la invisibilització de les manifestacions de rebuig i discriminació –a vegades subtils i de baixa intensitat, altres vegades més violentes- que pateixen les persones que pertanyen al col·lectiu LGTBIQ+.

Un primer aspecte de l'esmentada invisibilització és que condueix a la auto-invisibilització de les mateixes persones del col·lectiu com a mecanisme de protecció. En efecte, la invisibilització de l'orientació sexual (i consegüentment, de possibles situacions de discriminació o fins i tot odi) segueix sent una estratègia molt comuna per superar la por i poder viure la mateixa sexualitat en un context –fins i tot familiar- hostil i/o marcat pels prejudicis. Les persones escoltades destaquen que, fins fa relativament poc, no hi hagut per part de la societat civil i dels grups polítics municipals un reconeixement i una resposta davant d'aquest problema.

En relació amb la promoció i garantia dels drets i la no discriminació dels membres del col·lectiu LGTBIQ+ a la ciutat, el 2017 l'Ajuntament va posar en marxa un Consell Assessor en polítiques LGTBI. Una de les primeres actuacions va ser l'elaboració d'una diagnosi i la redacció d'un pla local LGTBI, amb propostes d'accions de política pública, que es va aprovar l'1 d'octubre de 2018.

3.4. Altres

Durant el procés de recerca, actors vinculats a les forces de seguretat han assenyalat la presència d'altres tipus d'extremismes violents a Catalunya, tot i que cal remarcar no han estat identificats com a tal per la societat civil en cap dels casos d'estudi presentats en aquesta diagnosi. Es tracta en primer lloc, dels combatents simpatitzants amb els Comitès de Solidaritat amb la Ucraïna Antifeixista que han marxat a Ucraïna per unir-se als batallons prorussos que lluiten per la independència de les regions de Donetsk i Lugansk. S'han comptabilitzat vuit persones de nacionalitat espanyola, una d'elles de Catalunya, detingudes i acusades de complicitat en assassinat, possessió d'armes i violació de la neutralitat d'Espanya en el conflicte (Rodríguez, 2015). També en relació amb la qüestió ucraïnesa, el 2016 hi va haver tres militants antifeixistes condemnats per intent d'assassinat a un defensor de la unitat de l'estat ucraïnès a Barcelona, i uns altres tres per encobriment i amenaces greus (Albalat, 2016; La Vanguardia, 2016).

Un altre grup de combatents que han marxat a l'estranger per unir-se a un conflicte armat són les 25 persones de nacionalitat espanyola, part de les quals catalans i catalanes (Llimós i Meseguer, 2018), que s'han unit a les files de les Unitats de Protecció Popular kurdes (YPG, per les seves sigles en kurd) per lluitar contra l'Estat Islàmic i Turquia, com a part de la lluita antifeixista internacionalista (Sancha, 2018; BBC, 2015).

04

Potencials causes de l'extremisme violent a Catalunya

Schmid (2013:4 citat a Muro i Bourekba, 2019:9) ha identificat els tres nivells en què es produeix la radicalització violenta: el nivell macro, que inclou qüestions de governança, oportunitats socioeconòmiques i dinàmiques existents entre minories i majories; el nivell meso, que fa referència a l'entorn de suport social de la persona radicalitzada; i el nivell micro, que observa el recorregut individual i la dimensió íntima en el procés de radicalització violenta. Seguint aquest esquema, en el present apartat s'analitzarà primerament a nivell macro quina és la situació a Catalunya per a cadascun dels factors identificats per l'OPEV, i validats per la societat civil de la regió Euro-Mediterrània en la Conferència de Barcelona del 2017, com a potencialment promotors dels extremismes violents, el que s'anomena també push factors. L'estudi dels pull factors, o aquells que fan referència al poder d'atracció dels extremismes violents (Vergani, Iqbal, Ilbahar i Barton, 2018), queden fora de l'abast d'aquesta recerca ja que varien per a cada tipus d'extremisme violent, i per a cada grup dins d'aquest espectra, i requeriria, a més, augmentar l'escala de l'estudi a nivell global, doncs els discursos i recursos que sustenten els pull factors dels extremismes violents són de naturalesa transnacional en un món globalitzat.

A més de l'anàlisi dels push factors, en aquest apartat s'introduirà la importància de l'observació del nivell meso i la convivència a nivell local, així com de l'experiència personal i íntima en els processos de radicalització violenta que condueixen a l'extremisme violent.

L'anàlisi es complementa amb incisos de realitats locals molt concretes extretes dels casos d'estudi de dos barris de Barcelona, Ciutat Vella i Nou Barris, així com dues ciutats catalanes, Ripoll i Tortosa, per tal d'il·lustrar i aprofundir en les qüestions plantejades.

És des de l'observació local i de base que és possible identificar i analitzar la forma concreta que prenen les amenaces a la convivència, una realitat que és clau de comprendre en profunditat per tal de formular polítiques de prevenció de l'extremisme violent que interpe-llin directament a les causes i efectes del fenomen en tota la seva complexitat.

“ Res pot justificar l'extremisme violent, però també cal reconèixer que no sorgeix del no-res. ”

Pla d'Acció per a la Prevenció de l'Extremisme Violent (2015) de les Nacions Unides

4.1. MACRO: Factors potencialment promotors dels extremismes violents a Catalunya

4.1.1 El capital social

Un estudi realitzat pel Centre per a la Innovació Local de la Diputació de Barcelona (2003) defineix el capital social com “les institucions, el conjunt de relacions, actituds i valors que determinen les interrelacions entre les persones i que impliquen, a la vegada, l’existència d’una xarxa social que produeix utilitats i beneficis a les persones que hi participen”(Barreiro, 2003:3), fent possible l’acció col·lectiva. Tot i que es reconeix la complexitat inherent al concepte de “capital social,” i especialment a les dificultats que aquesta presenta per a la seva operativització, pel propòsit d’aquesta diagnosi, l’extensió i arrelament de l’associacionisme arreu del territori s’utilitzarà com a un indicador del capital social de Catalunya. També es presentaran algunes de les limitacions de l’ús d’aquest indicador, que no és únic, ni exhaustiu, ni inequívoc com a mesura del capital social.

Històricament, des del segle XIX i fins a l’actualitat, un dels trets característics de la societat catalana ha sigut la riquesa del seu teixit associatiu, el qual, en paraules de Torralba i Lázaro (2018), membres del secretariat del Consell Nacional de la Joventut de Catalunya, “és imprescindible per construir una societat justa, democràtica, crítica i cohesionada.”

Segons l’Informe de l’Associacionisme i el Voluntariat a Catalunya 2018 realitzat pel Departament de Treball, Afers Socials i Famílies i l’Observatori del Tercer Sector, a Catalunya hi ha més de 24.000 entitats amb més de 510.000 persones voluntàries vinculades i 1.550.000 persones associades. Pel que fa als àmbits d’activitat més presents, el 28% de les entitats se centren en l’acció social, i un 25% en la cultura. És important ressaltar que la majoria d’associacions tenen un fort component local, ja que el 43% de les entitats desenvolupa la seva activitat només en el mateix municipi on té la seva seu. El 13% ho fa a la comarca, el 9% a la província i el 20% s’ocupa de tota Catalunya.

Aquesta forta presència i arrelament de l’associacionisme a Catalunya és rellevant perquè implica connexions

entre les persones, amb el territori i amb els projectes que afermen la cohesió social.

Segons Torralba i Lázaro (2018), un model d’associacionisme format per entitats, col·lectius, plataformes juvenils democràtiques, lideratges associatius i voluntaris, dirigides i formades per persones que tenen una voluntat transformadora és clau “per incidir amb més força i dur a terme els canvis que vulguem veure en el món.” En la prevenció d’extremismes violents juga un paper molt important assegurar que totes les persones gaudeixen de les mateixes oportunitats per accedir a aquest capital social, com un espai de convivència en la diversitat, una font de sentiment de pertinença i un canal de transformació social.

CAS D’ESTUDI NOU BARRIS: L’associacionisme com a defensa contra els extremismes

En el cas d’estudi de Nou Barris, les organitzacions entrevistades assenyalen que la pertinença a certes associacions del barri ha servit com a obstacle en el reclutament de joves a les files de grups d’extrema dreta com Democràcia Nacional. Tal com explica una persona entrevistada: “Un dia ens arriba un noi i ens explica que els de Democràcia Nacional l’havien intentat captar: li van oferir d’anar a les assemblees, d’anar a fer cerveses amb ells, d’anar a un festival... I clar, el noi els hi va contestar “No vaig, jo sóc del casal”. Però què passa amb tots els altres joves?”

Cal remarcar, però, que el teixit associatiu no és homogeni arreu del territori, ni a tots els barris de les ciutats, i l’accés lliure i igualitari al capital social es veu amenaçat, entre altres factors, per les creixents desigualtats. També cal destacar que, tal com s’apunta en el cas d’estudi de Ciutat Vella, el teixit veïnal pot estar debilitat, no per la falta d’associacions (si bé Ciutat Vella concentra un nombre altíssim d’entitats), sinó perquè aquestes col·laboren difícilment entre elles. Així doncs, cal matitzar que una de les principals limitacions de l’associacionisme com a indicador del capital social és que l’extensió del món associatiu català no implica automàticament la participació de tots els col·lectius, ni un mateix nivell participatiu (diferents posicions, rols i poder de decisió). Alhora, pot donar-se un associa-

cionisme que només progressi vers l'interior dels seus col·lectius de referència, cosa que limita considerablement la possibilitat de crear lligams entre persones i col·lectius diferents (Moreras, 2009). Per això, tal com apunta Moreras (2009:142), "cal invertir en participació, per enfortir la pràctica associativa, però també com a forma per desenvolupar sociabilitats que siguin permeables, que incorporin connexions externes i que no s'elaborin sobre un principi d'exclusivitat cultural i/o religiosa".

CAS D'ESTUDI NOU BARRIS: La importància del teixit veïnal com a defensa davant dels extremismes

El districte de Nou Barris es caracteritza tradicionalment per l'activisme veïnal i la consciència ciutadana que ha permès i afavorit el desenvolupament del mateix. Per tant, es tracta d'un districte on històricament s'ha donat una participació activa de la població així com un alt grau de vinculació amb el territori, afavorint el sentit de pertinença i cohesió social dels habitants del districte.

A partir dels anys 70, comença a sorgir el teixit associatiu característic del barri. A la dècada dels vuitanta es porta a terme un "urbanisme de sutura" relligant tots els espais marginalitzats per culpa de l'especulació franquista gràcies a la participació ciutadana. Els veïns s'organitzaven en assemblees, manifestacions i altres tipus de mobilitzacions socials, on demanaven millors equipaments i infraestructures culturals per la ciutadania, i també s'organitzaven per realitzar batudes de neteja als carrers.

Segons les entrevistes, Nou Barris no s'entén sense la participació del veïnat. En altres paraules ha estat aquesta activitat veïnal i teixit associatiu la que ha afavorit el desenvolupament i la bona convivència del barri caracteritzada en termes generals per la bona acollida de les persones nouvingudes. La totalitat de persones entrevistades consideren que la societat civil de Nou Barris té un teixit associatiu fort capaç de fer front i prevenir qualsevol mena d'extremisme violent al districte.

La sensació d'abandonament polític-social del

veïnat per part de les institucions ha sigut recurrent a Nou Barris i ha estat motiu de reivindicació en múltiples ocasions. Entre algunes veïnes s'ha desenvolupat una xarxa de suport recíproc, ampliant així els vincles i la solidaritat veïnal, com ara l'Associació 500x20 que orienten gratuïtament a persones amb problemes d'habitatge o l'Associació de Veïns de Ciutat Meridiana on les veïnes s'organitzen amb la fi d'aturar desnonaments. La Xarxa Nou Barris Acull, la qual reuneix més de 80 entitats, organitza activitats a favor de la convivència i l'acompanyament a persones nouvingudes al districte.

El teixit associatiu es va implicar en el conflicte provocat per la negació d'algunes veïnes a l'obertura d'un centre de culte musulmà al districte defensant el dret d'obertura d'aquest. Es va gestionar el conflicte a través de la mediació, donant resposta a algunes veïnes del barri quan l'Ajuntament encara no havia intervingut.

4.1.2 Desigualtats

Segons l'informe de l'Evolució de les Desigualtats Socials a Catalunya (Centre d'Estudis i Recerca Sindicals de Comissions Obreres de Catalunya, 2019) basat en dades de l'Idescat, Catalunya, en comparació amb la resta de la Unió Europea, és un dels territoris on més han augmentat les desigualtats i la pobresa en els últims anys com a conseqüència de la crisi i les polítiques de retallades, sense que el canvi en la situació econòmica ho hagi revertit de forma significativa. L'informe aporta un conjunt de dades molt preocupants, presentades a continuació, segons les quals l'augment en la desigualtat i la pobresa ha afectat especialment a la població jove i la població nouvinguda.

La crisi econòmica ha servit com a catalitzador de les desigualtats, ja que la pèrdua de la capacitat adquisitiva de la renda de les famílies catalanes no ha estat gens equitativa, havent-se acumulat en els sectors de rendes baixes, mentre al mateix temps s'ha produït una concentració de renda en la població més rica. Això ha tingut efectes en l'increment de la pobresa, trobant-se

una quarta part de la població catalana en risc de pobresa i/o exclusió social en els últims quatre anys. De manera alarmant, la taxa de risc de pobresa de la població més jove és molt superior a la de la resta de la població i la situació de pobresa de la població novvinguda gairebé triplica la de la població de nacionalitat espanyola. En conseqüència, el nivell de benestar mitjà de la població catalana ha experimentat també un retrocés respecte de la Unió Europea.

És interessant remarcar que a causa de la precarització del treball, la qual afecta molt més a la població jove i migrant segons l'estudi, ha fet créixer el nombre de treballadors i treballadores que tot i tenir una feina són pobres. Per a aquestes persones el treball ha deixat de ser garantia de poder dur una vida digna.

CAS D'ESTUDI CIUTAT VELLA: La precarietat laboral com a impediment a l'ascens social

En el cas d'estudi de Ciutat Vella, s'assenyala que els contractes laborals temporals o de curta durada així com unes condicions laborals precàries caracteritzades per llarg torns laborals i sous insuficients, impossibiliten oportunitats reals d'ascens social, generant alts nivells de ràbia, frustració i impotència en la persona, que sovint es materialitzen en sentiments de rebuig i animadversió cap al sistema. Tot i que aquesta problemàtica es detecta especialment entre el jovent, també afecta el gruix de la població.

Sent especialment notòria entre la població migrant, tal com exposen Lurdes Vidal, de l'IEMed, i Oriol Amorós, Secretari d'Igualtat, Migracions i Ciutadania, la precarització del treball i la consegüent impossibilitat de complir expectatives vitals i socials pot tenir l'efecte de minvar el sentiment de pertinença de les persones immigrades¹⁷ i alhora contribuir a un imaginari col·lectiu estigmatitzador.

L'Estat del Benestar hauria de garantir protecció social davant les adversitats econòmiques, però Catalunya ha mantingut al llarg dels anys un esforç en protecció social significativament inferior a la mitjana de la Unió Europea (UE) i, fins i tot, per sota de la d'Espanya. Una de les causes és un model tributari amb una menor

pressió fiscal en comparació amb la UE i, sobretot, el seu caràcter regressiu, ja que només una tercera part dels ingressos provenen dels impostos directes associats a la renda i el patrimoni. És especialment destacable pel tema que ens ocupa en aquesta diagnosi que la despesa pública en educació també s'ha mantingut històricament per sota dels nivells mitjans europeus, la qual cosa afecta de forma particularment negativa a la igualtat d'oportunitats de la població més jove.

EN PROFUNDITAT: L'EDUCACIÓ, UN PILAR FUNDAMENTAL EN LA PREVENCIÓ D'EXTREMISMES VIOLENTS

Les retallades de despesa pública en el sector educatiu també afecten de manera estructural als recursos i capacitats disponibles per oferir una educació que fomenti la prevenció d'extremismes violents de tota mena.

Tal com subratlla NOVACT(2018) en l'informe de l'OPEV La prevenció de la radicalització i el terrorisme a les aules de Catalunya, malgrat els assoliments obtinguts gràcies a la introducció, iniciada a partir dels anys 90, de nombrosos mecanismes i instruments encaminats a impulsar l'educació intercultural als centres catalans, en la realitat la distància entre la teoria i la pràctica segueix estant molt pronunciada, fins al punt d'haver estat assenyalat com un fenomen de "miratge intercultural" (Bochaca i Calvet, 2002). Els aspectes de la institució escolar que plantegen problemes per implantar una veritable educació intercultural són múltiples, com l'escassa formació dels docents en matèria, la falta d'adaptació efectiva del currículum a la diversitat cultural i religiosa o el caràcter etnocentrista i colonial que guarden els continguts d'alguns textos escolars. Aquests aspectes representen tant límits estructurals als quals l'escola ha de fer front, com a conseqüències de la falta de recursos destinats al sector de l'educació, originada per les retallades efectuades en els últims anys d'austeritat.

Font: NOVACT. (2018). La prevenció de la radicalit-

17. Entrevista realitzada en el marc de la present diagnosi (2019)

zació i el terrorisme a les aules de Catalunya. Barcelona: OPEV

LA NECESSITAT DE TRANSCENDIR LA INTERCULTURALITAT EN UN CONTEXT DE DESIGUALTAT

És important remarcar que per tal de visibilitzar les desigualtats i comprendre quins són els processos de diferenciació que tenen lloc en la societat catalana (i les jerarquitzacions que aquests generen en el conjunt de relacions socials), cal anar més enllà del paradigma de la interculturalitat. Tal com puntualitza Mata (2018), “les visions que celebren la diversitat han enfosquit l’inevitable conflicte social en societats construïdes sobre massives desigualtats, alienacions i processos de desposseïció (Caglar i Glick, 2015 citat a Mata, 2018: 398). És necessari doncs, transcendir la visió d’interculturalitat i de convivència en la diversitat entesa com la interacció entre “diferents culturals,” desculturalitzar-la i desessencialitzar-la, per tal de prendre una perspectiva holística de les condicions materials i estructurals que construeixen la diferència i determinen les diferents posicionalitats dins de l’entramat social. Aquesta perspectiva és essencial per tal d’anar més enllà de les anàlisis superficials de la diversitat que no contemplen ni l’aportació dels recursos materials ni els esforços polítics necessaris per a la consecució de canvis socials profunds (Boccagni 2015: 17 citat a Mata, 2018: 398).

CAS D'ESTUDI CIUTAT VELLA: La desigualtat com a fenomen multidimensional i els seus efectes en el teixit social

Exclusió política

Pel que fa al context polític i associatiu del districte, és relevant destacar que només el 56,72% dels i les habitants de Ciutat Vella té dret a votar, de manera que el 43,28% dels habitants del districte conformen l’abstenció forçosa. Aquesta exclusió política és significativa a l’hora de valorar la importància relativa que poden tenir els i les habitants

del districte tant en les campanyes com durant la legislatura, ja que dificulta que els seus interessos es vegin representats institucionalment. De fet, es calcula que a tota Catalunya, mig milió de persones majors d’edat no poden exercir el seu dret a vot, malgrat que en alguns casos fa més de 10 anys que viuen a Catalunya (Generalitat de Catalunya, 2018b).

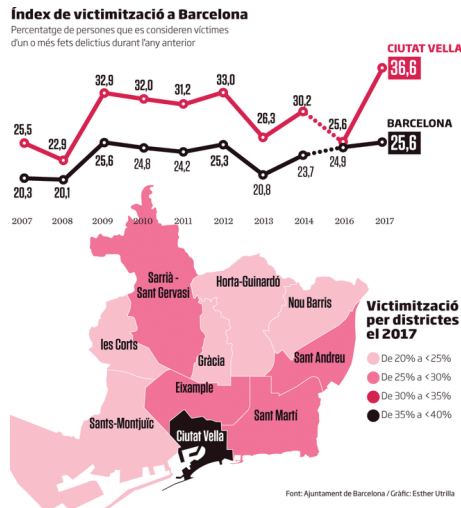
Exclusió social i econòmica

Respecte a les condicions socioeconòmiques, a Ciutat Vella un terç de la població es troba en risc de pobresa o exclusió social (32,9%) –juntament amb el districte de Nou Barris, concentren els percentatges més alts de tota la ciutat. Quant a la participació al mercat de treball, Ciutat Vella registra taxes específiques d’activitat (76,5%) i ocupació (65,7%) superiors a les del conjunt de la ciutat, fet que conjuntament amb la situació de pobresa apunta a la precarització del treball. Entre 2015 i 2017, més d’una de cada dues persones en situació d’atur que no percebia cap mena de prestació o subsidi. La Renda Familiar Disponible per càpita l’any 2016 a Ciutat Vella representa el 86,9% de la mitjana de la ciutat.

El dret a la seguretat, la salut i l’educació

Segons dades de l’Ajuntament de Barcelona, Ciutat Vella és el districte on un major percentatge dels i les habitants del barri afirmen haver estat víctimes d’un o més fets delictius durant l’any anterior (Ajuntament de Barcelona, 2018), estant molt per sobre de la resta de districtes de la ciutat. També és el districte amb la percepció de seguretat més baixa.

L’esperança de vida en néixer a Ciutat Vella és la més baixa de tota la ciutat i, si bé la desigualtat està tendint a reduir-se entre districtes, Ciutat Vella manté els índex més baixos de tota la ciutat amb diferència. De fet, l’informe de salut a la ciutat de 2017 de l’Agència de Salut Pública mostra una concentració de problemàtiques i dels pitjors indicadors al districte de Ciutat Vella.

Pel que fa a l'educació, s'apunta a la falta de recursos en el sector educatiu per tal de fer front al fet de què el 81,8% dels centres públics de primària i tots els instituts de secundària són considerats de màxima complexitat, degut a l'alt percentatge d'alumnat nouvingut. Calen més recursos per a què aquesta alta complexitat pugui gestionar-se de manera que contribueixi positivament a la qualitat educativa. Com també se subratlla en el cas d'estudi de Tortosa, la concentració molt elevada d'alumnat d'ètnia gitana o d'origen cultural divers desencadena que aquests centres siguin percebuts per la ciutadania com "guetos", "segregats", "estigmatitzats", i amb "mala fama," fet que indica la presència d'un racisme de baixa intensitat i una segregació normalitzada en la societat.

Si bé la composició de l'alumnat en aquestes escoles és molt divers, entre el professorat no es reflecteix aquesta diversitat. Existeix la necessitat d'incorporar un equip professional que sigui representatiu de la diversitat pròpia del territori, entenent que el servei que oferirà la institució educativa serà d'una major qualitat ja que en ella tindran cabuda totes les veus que conformen la comunitat.

CAS D'ESTUDI CIUTAT VELLA: Manca d'inversions i desconfiança vers les institucions

A la diagnosi del cas d'estudi de Ciutat Vella, s'identifica una desconfiança envers les adminis-

tracions, sent molt present la percepció que no s'està invertint prou per pal·liar les deficiències del barri, com per exemple la falta de neteja, les escoles, els espais de lleure, etc. Es fa especial èmfasi en la manca d'inversions en els equipaments que han de garantir el dret a la salut, especialment al barri del Raval.

4.1.3 Violacions de drets humans per part de l'Estat i entorns securitaris

Una part important de violacions de drets humans per part de l'estat i les forces de seguretat estan relacionades amb la legislació i lluita antiterrorista, les quals s'han exposat en capítols anteriors, així com les amenaces a la llibertat d'expressió, associació i reunió, a causa de la Llei de Seguretat Ciutadana (o Llei Mor-dassa). És també rellevant per a la diagnosi el fet que, tal com assenyala Amnistia Internacional, hi ha drets econòmics, socials i culturals que es troben amenaçats, sobretot pel que fa al dret a l'habitatge i els desnonaments que s'estan duent a terme sense garanties (Amnistia Internacional, 2018).

Pel que fa a la lluita contra la impunitat, l'organització afirma que són preocupants els casos de tortura i maltractaments de persones per part de les forces de seguretat i la falta d'investigacions imparcials i mecanismes efectius de rendició de comptes, així com la reparació a les víctimes quan es produeixen aquests fets. També es remarca com a preocupant la detenció de persones en règim d'incomunicació (Amnistia Internacional, 2018). Finalment, cal ressaltar les violacions de drets que es produeixen contra persones migrants, tant a la frontera sud, amb les anomenades "devolucions en calent", com amb el règim de Centres d'Internament d'Estrangers (CIEs). En aquest context, Amnistia Internacional (2018) apunta un alarmant creixement de casos de tortura i maltractament a persones migrants o minories ètniques per part d'agents de l'Estat. En aquest sentit és important mencionar les ja anomenades identificacions per perfil ètnic per part de les forces de seguretat.

CAS D'ESTUDI RIPOLL: Les intervencions anti-terroristes de caràcter punitiu i els seus efectes

A Ripoll durant aquest últims anys, és adequat parar atenció a uns fets que, com en altres contextos d'operacions antiterroristes, han afectat negativament a l'entorn familiar i d'amistats dels joves que van atemptar, a través d'una jurisprudència preventiva de caràcter punitiu (Ramírez, 2014) contra els musulmans o persones d'aparença musulmana.

Episodis conflictius com l'entrada per la força dels cossos de seguretat el 17 d'agost a nou domicilis on hi vivien famílies dels joves o companys seus per realitzar-hi escorcolls, i el moment en què es va produir la detenció del responsable del locutori local pocs dies després dels atemptats, van generar pics de tensió veïnal contra la comunitat musulmana.

L'assenyalament i el consegüent aïllament del col·lectiu musulmà a través d'un control punitiu excessiu en un moment determinat, pot acabar esdevenint en una frustració de la percepció de pertinença social, gens positiva per la vida d'una localitat com Ripoll.

Tal com s'assenyala en les entrevistes: "les mesures que van prendre l'equip ARRO dels Mossos d'Esquadra en el seu moment, la manera de rebenjar portes, la manera de tractar a les famílies amb nens inclosos, apuntant amb metralladores, el que demostra és una pèrdua de drets on hi ha ciutadans de primera i ciutadans de segona, i si a més a més és sobre el terrorisme, els drets desapareixen de seguida de sobre la taula i és amb el que ens vam trobar i ens van explicar [...], que els tracten a tots com terroristes i clar, això té un impacte emocional que la gent encara arrossega."

Dels casos d'estudi també s'extreu la percepció de l'erosió d'un dret fonamental, com és l'habitatge, amb greus conseqüències per a la seguretat humana i també per a la vida en comunitat. En comparació amb la resta de l'estat espanyol, Catalunya es manté en la primera posició del rànquing de desnonaments, amb un 22,9% dels llançaments de tot Espanya havent tingut lloc a Catalunya el primer trimestre del 2019 (Riart, 2019). La pèrdua del dret a l'habitatge erosiona el teixit social dels

barris, tenint un impacte negatiu en la convivència i la seguretat, essent especialment destacable, el creixent fenomen dels narcopisos.

CAS D'ESTUDI CIUTAT VELLA: El dret a l'habitatge, un dret en recessió

A Ciutat Vella, gran part de les problemàtiques en relació amb la convivència identificades al barri estan relacionades amb el dret a l'habitatge: pisos turístics, conflictes associats a ocupacions d'immobles, narcopisos o sobreocupació d'habitatges, així com les persones sense sostre.

L'especulació immobiliària genera una reducció de disponibilitat d'habitatges en lloguer, que combinada amb el gran nombre de pisos turístics, majoritàriament il·legals, agreuja el problema de manca de disponibilitat i d'encariment extrem dels preus de l'habitatge. Aquest encariment obstaculitza l'accés de la majoria de veïns i veïnes a l'habitatge, generant violacions del dret a l'habitatge en les seves diverses dimensions i provocant situacions d'exclusió social.

L'erosió del dret a l'habitatge té efectes pejoratius sobre el teixit social. En el cas d'estudi de Ciutat Vella, una de les persones entrevistades apunta al fet que "en la mesura que es van perdent habitatges, es van perdre espais de convivència al barri, es perd un determinat tipus de teixit comercial i els barris es degraden. Podem dir que els drets formals tenen molt a veure amb les condicions materials de l'entorn en el qual vius, els carrers, la situació dels teus veïns, els riscos potencials que t'amenacin –per exemple en aquest barri sempre està el risc que compri la finca en la qual vius un inversor i t'expulsi... Totes aquestes situacions exhaureixen els drets que tens sobre el paper, parlant en el cas de les persones que tenen una ciutadania plenament reconeguda entre moltes cometes."

De manera més general, en el cas d'estudi s'apunta al fet que a Ciutat Vella es concentra un gran nombre de persones que viuen en una situació administrativa irregular, el que obstaculitza el seu accés a un gran nombre dels drets humans dels quals haurien d'estar gaudint.

4.1.4 Conflictos enquistats i Greuges col·lectius

El conflicte polític enquistat més notori a Catalunya és el relacionat amb el procés independentista, el qual en la seva multidimensionalitat catalitza altres conflictes polítics i socials, englobant-los. Per analitzar aquest factor és interessant prendre com a punt de partida una perspectiva més abstracte i recordar que el conflicte forma part de la naturalesa humana i és un fenomen inherent a tota societat. El conflicte no és negatiu ni problemàtic en si. De fet, tal com afirma Kristian Herbolzheimer (2019), director de l'Institut Català Internacional per la Pau, els conflictes "són naturals, inevitables i, fins i tot, necessaris." El problema és que a vegades els conflictes no se saben gestionar de manera constructiva, de manera que s'enquisten i generen dinàmiques destructives que obstaculitzen el desenvolupament social i, fins i tot, poden arribar a erosionar la convivència. En el cas de Catalunya, la mala gestió política del conflicte està generant greuges col·lectius que alimenten les dinàmiques de polarització social de les quals adverteixen Balsells (2019) i Herbolzheimer (2019). Tot i que la conflictivitat social a Catalunya no ha arribat a l'extrem de què sectors amplis de la població acceptin com a legítim l'ús de la violència contra els membres del grup extern, sí que s'han viscut episodis violents, entre els quals cal destacar la intervenció de les forces de seguretat de l'estat l'1 d'octubre del 2017, així com incidents de violència puntual en espais públics, sent el procés un dels vectors de mobilització dels grups violents d'extrema dreta. L'ús de la violència per part d'institucions públiques, així com l'empara de la violència en els seus discursos, obstaculitza (i pot arribar a bloquejar) la transformació del conflicte per la via política, la mediació i l'acció no violenta, tenint greus implicacions en termes d'accentuació de la polarització, d'enquistament del conflicte i de mobilització d'extremismes violents.

Un altre eix de greuges col·lectius és, tal com subratllen les persones expertes entrevistades i es pot concloure dels casos d'estudi, que amplis sectors de la població projecten la causa de la situació de precarietat socioeconòmica i laboral (la qual s'ha exposat en l'apartat de desigualtats) en l'arribada de persones nouvingudes. Aquest greuge col·lectiu s'alimenta de discursos xenò-

fobs, racistes, de por i superioritat cultural. Tal com puntualitza SOS Racisme (2019) el discurs d'odi ha experimentat un procés de normalització en els últims anys en el context de l'estat espanyol, i el racisme en el discurs públic no es limita a les formacions d'extrema dreta, sinó que se'n troben mostres també en partits considerats democràtics, de manera que narratives que alimenten greuges col·lectius de caràcter xenòfob es difonen i amplifiquen des de l'esfera institucional pública. Segons aquest mateix informe, les cinc narratives que vertebraven el discurs d'odi normalitzat des de l'espai polític a Espanya i Catalunya inclouen: la idea de fluxos migratoris com a invasió, els costos econòmics de la immigració, la inseguretat, el "terrorisme islàmic" i la incompatibilitat de les cultures de les persones nouvingudes amb la de la societat d'acollida. Aquestes narratives emmarquen discursivament greuges col·lectius compartits per part de la població que se sustenten, sobretot, en les condicions materials causades pel desmantellament de l'Estat del Benestar. Finalment, cal destacar que, segons les persones expertes entrevistades, s'ha detectat un rebuig considerable de les persones nouvingudes per part de col·lectius de migracions prèvies o dels seus descendents.

CAS D'ESTUDI CIUTAT VELLA: Infància no acompanyada, la realitat social rere la criminalització en el discurs de la inseguretat¹⁸

Un dels greuges col·lectius existents al districte de Ciutat Vella està relacionat amb la infància no acompanyada, o "Menors No Acompanyats (MENA)", els quals han estat associats discursivament a la creixent percepció d'inseguretat. El 2018 van arribar a Catalunya prop de 3659 infants no acompanyats/ades, una xifra que va doblar la de 2017 (EFE, 2019). L'arribada s'ha concentrat a Barcelona, i en particular als barris de Ciutat Vella, de manera que els centres residencials de la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA) no donen abast per atendre'ls. Des de l'Ajuntament, s'estan posant a disposició equipaments per a persones sense llar, limitant

18. Per més informació sobre l'arribada d'infants no acompanyats/ades a Catalunya, la resposta institucional i les seves deficiències i espais de millora, consultar Síndic de Greuges (2018).

l'accés d'aquestes últimes als espais que fins ara estaven a la seva disposició. Dit d'una altra manera des de la Generalitat, no s'han pres les mesures necessàries per a donar resposta a la situació i els recursos emprats per fer front a aquesta situació han demostrat ser insuficients i en molts casos ineficaços.

Sabina Puig, del ICIP, remarca que a la infància no acompanyada se li ha de fer un acompanyament adequat perquè si no es canalitza bé la situació des d'una perspectiva de l'interès superior del o la infant, dels drets humans i d'una integració real, poden produir-se conflictes de convivència. En alguns municipis ja s'estan donant casos d'estigmatització, en què la gent no vol que estiguin en els seus albergs, els hi fan por i quan hi ha algun delicte són els sospitosos habituals¹⁹. Al llarg del 2019 s'han donat agressions violentes per part de grups organitzats als centres contra els i les infants no acompanyats, com han sigut els casos de Canet de Mar, Castelldefels o Masnou, amb àmplia participació de l'extrema dreta en les manifestacions públiques de rebuig.

L'extremisme violent també pot considerar-se una font de greuges col·lectius, que alhora poden avivar altres extremismes. Tal com apunta Enrique Arias Gil, doctorat en Seguretat Internacional a l'Institut Universitari General Gutiérrez Mellado, els atemptats gihadistes han sigut un factor que ha contribuït a l'auge de la violència d'extrema dreta, i a la inversa: "Ambdós terrorismes busquen polaritzar la societat, que hi haja un xoc de civilitzacions. Com més accions hi ha d'una expressió terrorista, més n'hi haurà de l'altra" (Arias, 2019 citat a Pérez, 2019).

4.1.5 Situació a les presons

L'entorn carcerari és un dels escenaris on tenen lloc processos de radicalització violenta. Com apunta la Secretaria de Seguretat de la Generalitat (2008), "la presó és un ambient hostil on l'individu té una necessitat imperiosa de formar part d'un grup que li proporcioni suport afectiu i seguretat física" (Secretaria de Seguretat,

2008:50). Això pot fomentar la formació de grups tancats i afavorir la captació de diferents extremismes violents. No existeix un recull de dades de radicalització violenta en l'entorn penitenciari per a ideologies que no siguin la gihadista violenta que s'hagi fet públic, i és per aquest motiu que l'anàlisi d'aquest factor es centrarà només en el gihadisme violent. En l'elaboració d'aquest apartat de l'informe es reconeix com a una limitació la falta d'accés a dades restringides per raons de seguretat.

Un estudi realitzat pel Reial Instituto Elcano exposa que al 10,5% de les persones gihadistes violentes condemnades o mortes a Espanya entre el 1996 i el 2018 que es van radicalitzar totalment o parcialment dins del territori nacional, van adoptar la ideologia del gihadisme violent mentre es trobaven recloses en centres penitenciaris. Les presons com a àmbit de radicalització no aconsegueixen, doncs, la rellevància que al llarg del mateix període de temps adquireixen altres espais com els domicilis privats (53,9%), els llocs de culte (38,8%), els locals comercials (30,3%) o els espais a l'aire lliure (29,6%). Queda també molt per sota dels àmbits de radicalització online (52%) que sovint es combinen amb altres offline (Reinares, García-Calvo i Vicente, 2018).

En referència a Catalunya en concret, el conseller de Justícia, Carles Mundó afirmava el 2016 que no hi ha cap detingut per gihadisme a Catalunya que s'hagués radicalitzat a les presons catalanes (2016). Per una altra banda, malgrat ser una de les comunitats on les forces de seguretat fan més detencions amb aquests càrrecs, en el moment de publicació d'aquesta diagnosi només hi ha dos presos en relació al gihadisme a presons catalanes²⁰.

El programa de desradicalització de gihadistes de l'Estat no existeix a les 13 presons de la Generalitat, en les que s'aplica el PRODERAE (Protocol de Detecció, Prevenció i Intervenció de Processos de Radicalització Extremista), el qual "endinsa les seves arrels en un conjunt de programes securitaris, de naturalesa preventiva, que els Mossos d'Esquadra porten duent a terme des de 2008, moment en el qual es van començar a definir els primers indicadors per tal d'identificar els processos de radicalització en centres penitenciaris" (Bargados, 2017b).

4.2. MESO i MICRO: L'extremisme violent com a procés de socialització i la importància del recorregut personal

Fins aquí s'ha analitzat la situació per cadascun dels factors potencialment conductors o facilitadors de l'extremisme violent a Catalunya, cal, però, anar més enllà. Tal com assenyala Bourekba (2018), si ens centrem només en allò macro, tendirem a interpretar la radicalització com un fenomen causal, com el resultat d'una suma de determinats factors. En canvi, nombroses recerques apunten a la necessitat d'observar-lo des d'una perspectiva processual, doncs "la radicalització és, per sobre de tot, un procés de socialització" (Bourekba, 2018:13). Estudis recents demostren prop del 90% de persones detingudes entre 2013 i 2016 per activitats relacionades amb el gihadisme violent van ser guiades per algun agent de radicalització i que en la gran majoria el procés va estar associat a l'existència de vincles socials previs amb altres individus implicats en activitats de gihadisme violent (Reinares, García-Calvo, Vicente, 2017). De fet, com afirma Ordiales (2017, citat a Bourekba, 2018), normalment aquest procés té lloc en un cercle d'amics o familiars (en el cas de la cèl·lula de Ripoll, els membres eren parelles de cosins i germans).

Es tracta d'un procés de socialització amb dues vessants, per una banda l'enfortiment de les relacions personals i de confiança amb els i les agents radicalitzadores i la inclusió en un grup tancat, i per l'altra el trencament de tots els vincles de la persona a radicalitzar amb el seu entorn social i familiar, sent l'aïllament un element clau. Per a la comprensió dels extremismos violents és imprescindible, doncs, parar atenció a la seva dimensió social i organitzativa, així com els mètodes d'adoctrinament emprats. No podem oblidar tampoc la rellevància de la vessant política, per tal de no menystenir quins són els greuges polítics que fan que els arguments que s'utilitzen en els processos de captació trobin ressò en les persones radicalitzades.

Finalment, és també important mencionar la importància del recorregut personal en el procés de radicalització violenta, doncs existeix un component íntim que escapa als intents de sistematització i generalització inherents a les ciències socials, i que fa indesxifrable la incògnita de per què algunes persones abracen l'ex-

tremisme violent mentre altres en les mateixes circumstàncies no ho fan. També serveix per posar damunt la taula la transcendència de les experiències personals en la convivència de cada dia, doncs tal com ja s'ha exposat anteriorment, "quantiosos relats biogràfics de terroristes i treballs de recerca (Gurr, 2012) han demostrat que una experiència personal que genera, per exemple, un sentiment d'injustícia o d'exclusió, constitueix sovint el desencadenant d'aquests processos [de radicalització violenta]" (Bourekba, 2018:11). En aquest sentit, la capacitat de construir relacions positives de convivència, basades en la no discriminació i en el respecte dels drets, esdevé una malla que protegeix el teixit social dels efectes corrosius dels extremismos violents i els seus discursos d'odi.

CAS D'ESTUDI TORTOSA: Més enllà de la coexistència, la necessitat de construir relacions de convivència

De manera molt general, podem dir que les persones escoltades al cas d'estudi de Tortosa manifesten que a la ciutat, en els últims anys, sembla mantenir-se una situació de coexistència pacífica entre col·lectius diferents, ja identificada en anteriors investigacions, i caracteritzada per una realitat relacional predominantment pacífica i per un conjunt d'actituds de respecte distant i de no-agressió (almenys a nivell públic). De la mateixa manera, no s'han donat de manera sistemàtica manifestacions violentes dirigides a atacar a grups de persones determinats. Tot i així, els prejudicis i els rumors segueixen sent un dels principals factors que dificulten les relacions interpersonals i gairebé la totalitat de les persones escoltades van posar de manifest l'existència d'elements latents i, en alguns casos, estructurals, que dificulten les relacions, representen amenaces per la cohesió social i poden facilitar la reproducció de pràctiques discriminatòries dirigides cap a alguns col·lectius determinats.

Fent servir una expressió que va emergir repetidament durant les entrevistes realitzades, es pot par-

19. Entrevista realitzada en el marc de la present diagnosi (2019)

20. Informació obtinguda a partir de consultes realitzades en el marc d'aquesta diagnosi..

lar de grups que viuen unes “vides paral·leles” a la mateixa ciutat, normalitzant i, de fet, assumint com “natural” la separació i segregació entre col·lectius (i, especialment en el cas dels grups més estigmatitzats, acceptant-ne les conseqüències). La normalització d'una situació de segregació social resulta especialment preocupant quan es refereix a persones joves i es dona en àmbits i espais on aquestes interactuen (com per exemple els centres escolars), i pot ser considerada com un factor latent de perill per la cohesió social.

En aquest sentit, el treball de camp dels casos d'estudi va posar de manifest que els centres educatius (escoles, instituts) són espais privilegiats per poder treballar en profunditat amb les persones joves, des d'una perspectiva d'interacció positiva i no discriminatòria. Moltes de les persones escoltades consideren que els centres haurien de fer un esforç ulterior per tal d'acompanyar l'alumnat en processos de comprensió, coneixement i re-coneixement recíproc a partir de la reflexió. En aquest sentit, les administracions haurien de dotar els centres dels recursos tècnics, humans i pedagògics necessaris per realitzar adequadament aquesta tasca.

05

Conclusions

Tal com expressa Lahnait (2018:44), “**no existeix una única causa ni un únic camí cap al procés de radicalització i extremisme violent [...]**, i tampoc existeix ni la solució ni el model ideals per a combatre’l.” Això, però, lluny de fer-nos desistir de la comprensió del fenomen i de la recerca de mecanismes per prevenir-lo, ens ha de fer aguditzar la mirada, que se’ns requereix més crítica i integradora que mai, per desenvolupar propostes polítiques holístiques i creatives que posin a la multiplicitat d’actors socials i institucionals implicats a treballar conjuntament des de cadascun dels seus àmbits de forma coordinada.

És des d’aquesta mirada que la present diagnosi ha observat el fenomen de l’extremisme violent a Catalunya, per tal d’oferir una base propositiva per a la formulació de polítiques i l’acció. Se’n conclou que l’extremisme violent no és una qüestió exclusivament personal de les persones que l’abracen, malgrat existir un component íntim important, sinó un fenomen social. Els actes de violència extremistista són la punta de l’iceberg de tensions i problemàtiques socials més àmplies, la manifestació directa de violències i opressions invisibles de caràcter estructural i cultural que ens interpel·len com a

societat. En el cas de Catalunya, s’han identificat com a principals formes que pren l’extremisme violent l’extrema dreta, el gihadisme violent i els delictes d’odi o discriminació. Curiosament, retornant a la representació del triangle de la violència de Galtung (1990), **és possible observar l’existència d’una base comuna i una interrelació entre les causes profundes que generen les condicions per a l’aparició dels extremismes violents en les seves diverses formes.** Independentment de la natura de l’extremisme violent, i malgrat ser aparentment contraposats, tots sorgeixen del mateix caldo de cultiu, l’erosió dels fonaments que fan possible la convivència en la diversitat, i es retroalimenten els uns als altres.

La primera conclusió d’aquesta diagnosi és, doncs, l’existència de vasos comunicants horitzontals entre els diferents tipus d’extremisme violent existents a Catalunya. Aquesta interconnexió té lloc en dos sentits. Primerament, s’ha demostrat que **l’extremisme violent genera més extremisme violent, tenint un efecte corrosiu multiplicador.** Els delictes d’odi, en tant que produeixen un sentiment d’injustícia i exclusió, s’han identificat com un potencial detonant de

Tipus d’extremismes violents presents a Catalunya, distingint formes de violència visible (directa) i invisible (estructural i cultural), segons els termes de Galtung (1990) i assenyalant que poden tenir una base comuna. Font: Elaboració pròpia.

processos de radicalització violenta. Alhora, els atacs de caràcter gihadista violent han generat pics en crims i agressions de caràcter islamòfob, així com l'expansió de discursos d'extrema dreta, per exemple sent Ripoll un dels tres únics municipis on l'extrema dreta ha aconseguit representació a Catalunya.

En segon lloc, la connexió horitzontal també existeix en el fet que els **diferents tipus d'extremisme violent emanen dels mateixos factors o condicions similars**. A més, l'extremisme violent té efectes que van més enllà del col·lectiu atacat, ja que genera polarització i erosiona el teixit social, en el cas dels barris tenint un impacte molt important en el teixit veïnal. Tot i així, els casos d'estudi tant de Nou Barris com de Ripoll demostren que **l'extremisme violent pot generar un rebuig social que esdevé una força mobilitzadora per a l'acció col·lectiva i les iniciatives ciutadanes que li fan front tenen el potencial d'enfortir vincles entre diferents agents socials**. Aquesta reacció ciutadana proactiva de rebuig de l'extremisme i neutralització dels seus efectes multiplicadors és clau en la prevenció d'extremismes violents. És important doncs, **que des de les institucions es fomenti aquesta resiliència comunitària i es reforci el paper de la societat civil en la PVE** per tal de mitigar les crisis de convivència que segueixen a un episodi concret de violència extremista directa.

Cal remarcar que l'extremisme violent no només causa la ruptura del teixit social, sinó que també és símptoma d'aquesta ruptura. És a dir, un episodi d'extremisme violent causa tensions socials o les potencia, però també és una expressió d'aquestes mateixes tensions prèviament presents en les relacions socials. En aquest sentit, **la convivència en la diversitat en l'àmbit local i l'existència de xarxes de cooperació i suport veïnal, així com l'existència de canals no-violents d'expressió de greuges i transformació social, esdevenen elements primordials per a la prevenció**. La societat civil juga un paper fonamental en aquests aspectes, i és per tant un actor indispensable en els esforços de prevenció d'extremismes violents de tota mena.

En tercer lloc, **existeix una connexió horitzontal entre diferents tipus d'extremisme violent pel que fa als mètodes de radicalització violenta, així com els mecanismes per dur a terme l'acció violenta**. Tal com subratlla

Sergio Gracia, investigador especialitzat en fenòmens ultradretans de la Universitat de Còrdova, "malgrat l'odi que es professen [...] el supremacisme imita i copia els mètodes de propaganda i de captació a través de les xarxes socials del gihadisme" (Gracia, 2019 a Pérez, 2019). Alhora, els atacs gihadistes violents dels últims anys han sigut en la seva majoria obres de cèl·lules molt reduïdes "que actuen de manera autònoma en nom d'una organització o entitat" (Casals, 2017) (com podria ser Daesh), tècnica que té els seus orígens en l'anomenada "resistència sense líders" ideada pel moviment ultradretà supremacista als Estats Units durant els anys 70 (Pérez, 2019; Casals, 2017) i que també ha caracteritzat els atemptats comesos per extremistes violents ultradretans dels últims anys (els atemptats d'Utoya a Noruega l'agost del 2018, a les mesquites de Christchurch a Nova Zelanda el març del 2019 o al supermercat El Paso a Texas el setembre del 2019, en són alguns exemples entre altres), el que demostra un apropament entre les tàctiques.

La segona conclusió és que **a tots els tipus d'extremisme violent els travessa un eix vertical que connecta la realitat local amb dinàmiques globals**, al qual és imprescindible parar atenció si es vol fer front al fenomen de manera holística i eficaç. Tenir present l'eix vertical ens permet **posar en relleu l'experiència localitzada i la importància de desenvolupar polítiques de prevenció adaptades a l'especificitat del context en el qual es treballa**. Això fa essencial reforçar el rol de la societat civil de base local no només en la implementació, sinó també en el disseny de susdites polítiques. Alhora, ens recorda que ens enfrontem a un fenomen global connectat a discursos i dinàmiques de naturalesa transnacional, tant pel que fa al gihadisme violent, com a l'extrema dreta i els seus discursos d'odi. Malgrat que el procés de radicalització violenta té origen i es desenvolupa en una realitat local concreta, **no podem obviar el pes de la connexió amb individus i moviments afins tant en l'àmbit nacional com l'internacional a través de les xarxes socials**, les quals obren la possibilitat d'intercanviar narratives, construir greuges compartits o, fins i tot, coordinar accions violentes. **Tot i que les polítiques de prevenció s'apliquen de manera localitzada, han d'incloure un component que tingui en compte la naturalesa transnacional de l'extremisme violent**.

La tercera conclusió fa referència a **la importància de la implicació de les institucions públiques en prendre un posicionament clar en contra de l'extremisme violent en qualsevol de les seves formes**. Les institucions i els càrrecs públics han de ser conscients de la seva **responsabilitat com a creadores d'un marc social normatiu del qual se'n desprenen narratives, discursos i percepcions identitàries que tenen un efecte directe sobre els extremismos violents i la reacció del cos social vers aquests**. En aquest sentit, cal fer referència als tres NOs que van sentir-se als carrers de Barcelona després dels atemptats del 17A, NO al terrorisme, NO a la por i NO al racisme i la xenofòbia. Aquests van marcar una clara resposta institucional i social de rebuig a l'extremisme violent en totes les seves formes, en un esforç per mitigar els efectes de la ruptura de la convivència que contrasten clarament amb els discursos bel·ligerants adoptats en altres països europeus en resposta a anteriors atemptats terroristes (Garcés Mascareñas, 2018). És també il·lustratiu el cas de Tortosa, on totes les forces polítiques es van posar d'acord per fer un front comú que evités que les propostes xenòfobes de Plataforma per Catalunya (PxC) afectessin l'agenda política del municipi. En la mateixa línia, el cas de l'incident de l'oratori del carrer Japó a Nou Barris amb grups de l'extrema dreta posa en relleu, per una banda, el paper incendiari que van tenir alguns partits polítics (i mitjans de comunicació), i per l'altre, el paper clau que va jugar l'Ajuntament de Barcelona en la mediació del conflicte, malgrat remarcar-se també que la implicació de la institució hauria d'haver estat més ràpida. Del cas d'estudi se'n desprèn també **el gran potencial de les sinergies entre societat civil i institucions quan treballen de manera conjunta i coordinada per a la prevenció dels extremismos violents**. Finalment, d'aquestes conclusions, així com de l'anàlisi realitzada al llarg de la diagnosi, és possible extreure'n uns eixos d'acció i un seguit de propostes per a la prevenció de l'extremisme violent a Catalunya, les quals es presenten a continuació.

06

Eixos d'acció i recomanacions

El repte clau per evitar la radicalització violenta i tota forma d'extremisme violent és treballar en l'àmbit de la **prevenció**, construint una societat que reconegui la diversitat en totes les seves vessants (ideològica, afectiva, religiosa, de gènere, política, etc.) com una condició de la seva mateixa existència, i treballi activament per la no discriminació i la igualtat de drets. Alhora, és també fonamental que s'obrin espais de **diàleg**, tant de manera horitzontal, entre tots els actes socials que expressen aquesta diversitat, com vertical, entre societat civil i institucions a tots els nivells. Cal no perdre de vista que la prevenció de l'extremisme violent, i en especial l'esforç per abordar les seves causes profundes, és sempre una qüestió de **drets**, i en aquest sentit tan important és el deure dels òrgans públics de protegir-los, com que es donin les eines a la societat per defensar-los. Són aquestes 4Ds, doncs, **Diversitat, No-Discriminació, Diàleg i Drets** en les quals s'emmarquen les propostes específiques per a l'acció²¹ que sorgeixen de la present diagnosi i que s'han organitzat d'acord amb els eixos d'acció que la societat civil euro-mediterrània va identificar com a prioritaris per a la prevenció dels extremismes violents en la Conferència de Barcelona del 2017.

EIX 1: Seguiment dels factors i impacte de TOTES les formes d'extremisme violent

- a. Tant el marc estratègic de la política antiterrorista i de prevenció dels extremismes violents, com les iniciatives impulsades des de la

societat civil, haurien de **fer una definició de l'amenaça basada en les tàctiques utilitzades pels grups/individus als quals fan referència, en comptes d'identificar les amenaces amb una única tipologia d'extremisme violent**. És interessant que s'abordin de manera conjunta l'extremisme violent gihadista i el d'extrema dreta, no només pels vasos comunicants que existeixen entre ells, sinó també com a mètode de deslegitimació dels discursos d'ambdues formacions.

- b. Els serveis locals de mediació haurien de **tenir un protocol de detecció i ràpida intervenció en els casos que els conflictes socials tinguin connexió amb l'extremisme violent, en qualsevol de les seves formes, evitant pràctiques que estigmatitzin a determinats col·lectius**.
- c. El seguiment dels factors que poden ser potencialment conductors a l'extremisme violent apunten a la necessitat d'**apostar i fer incidència per polítiques públiques que enforteixin l'Estat del Benestar i redueixin les**

21. Cal mencionar que entre les mesures proposades s'inclouen no només accions de Prevenció d'Extremismes Violents (PVE) en concret, sinó també mesures de caire més general que aborden els factors identificats com a potencialment promotors dels extremismes violents i fomenten aquells que són generadors de resiliència social contra els extremismes violents, contribuint de manera indirecta a la prevenció.

desigualtats a través d'una política fiscal de caràcter progressiu i la defensa dels serveis i prestacions públiques. De la diagnosi es desprèn la importància cabdal d'apostar per una educació pública intercultural, antiracista i de qualitat, així com prendre mesures de protecció del dret a l'habitatge i contra la precarització del treball, entre altres.

EIX 2: Reforçar l'educació i resiliència a nivell local

- a. Cal que la prevenció d'extremismes violents s'aterri a les realitats locals catalanes, **descentralitzant no només la implementació de programes i projectes vers agents locals i la societat civil, sinó també incloent aquests actors en el disseny de les polítiques** en les quals projectes i programes s'emmarquen. **La descentralització de recursos vers el nivell local ha d'anar acompanyada de suport tècnic i evitar la burocratització excessiva.**
- b. Cal que les institucions públiques donin **suport a un model d'associacionisme format per entitats, col·lectius, plataformes juvenils democràtiques i lideratges associatius i voluntaris** per tal de fomentar el desenvolupament del teixit associatiu i les relacions en xarxa entre entitats, així com la igualtat d'oportunitats d'accés a aquest capital social per al conjunt de la ciutadania.
- c. La construcció de societats resilents als extremismes violents es fonamenta sobretot en la convivència en la diversitat. Per tal de lluitar contra la normalització de la segregació i el recel vers les persones migrants, cal interacció que desconstrueixi l'imaginari col·lectiu de l'alteritat i "perillositat" de la persona migrant. En aquesta línia **cal aprofundir en la interculturalitat, generant espais comuns de trobada, convivència i intercanvi on tothom interacciona en un pla d'igualtat**. Això implica fer una **reflexió crítica** del tipus d'activitats o polítiques que s'emmarquen únicament en el **multiculturalisme etnocèntric que ignora les condicions materials i l'alterització al voltant de la classe social, el gènere o l'ètnia, les quals determinen la posició de les persones racialitzades a les societats de recepció.**
- d. És necessari obrir en la societat espais de reflexió i de generació de coneixement a actors, punts de vista i propostes que avui segueixen sent invisibilitzades i marginalitzades, **fomentant la presència de persones de col·lectius històricament (i estructuralment) discriminats als llocs de treball d'atenció al públic, al cos de funcionaris i als mitjans de comunicació**. Aquests últims són un element clau en la construcció d'una societat plural i intercultural. No només cal que es normalitzi la presència d'aquests col·lectius en els diferents mitjans, sinó que també s'eviti fomentar l'estigmatització de persones i col·lectius, identificant determinats perfils amb determinades professions, situacions o delictes.
- e. **L'escola, l'institut, la universitat i altres espais formatius han de treballar per evitar la segregació, obrir els continguts a la diversitat i a la interculturalitat reals, afavorint la creació de noves identitats conjuntes i fomentant activament la no discriminació i la igualtat de drets entre l'alumnat**. Les administracions haurien de dotar els centres dels recursos tècnics, humans i pedagògics necessaris per realitzar adequadament aquesta tasca. L'acció educativa del professorat ha de ser dissenyada per apropar l'alumnat a la comprensió de la complexitat de la realitat social que l'envolta, proporcionar-li eines per transformar-la positivament i donar respostes concretes als reptes que aquesta planteja.
- f. Cal fer transversal en totes les institucions públiques, així com fer accessible a la ciutadania en general, la **formació sobre no discriminació** (masclista, racista, xenòfoba, antiLGTBIQ+, classista, etc.) **per tal de fomentar el coneixement i la comprensió dels processos de diferenciació social i les desigualtats que**

sovint els acompanyen. La formació és una de les activitats clau per contribuir a la construcció d'una societat oberta i en constant evolució, diversa, acollidora i generadora de solidaritat.

- g. Cal formació en prevenció dels extremismes violents des d'un enfocament de drets humans i holístic, per a aquelles institucions que dissenyin i implementin polítiques de PVE.**

EIX 3: Reforçar la responsabilitat de protegir a les persones afectades

- a. Cal prendre mesures per combatre la invisibilització de les violències, especialment pel que fa al fenomen de la infradenúncia.** És necessari prendre mesures específiques per combatre la invisibilització de les violències patides per persones que pertanyen a col·lectius històricament discriminats, i dissenyar recursos d'acompanyament d'aquestes persones, des de la perspectiva de la restitució de drets i restauració del dany.
- b. En la mateixa línia, cal combatre el racisme institucional, parant especial atenció als discursos que des de les institucions fomenten una visió xenòfoba de les problemàtiques socials,** tal com s'ha pogut veure recentment al voltant de la polèmica de la "inseguretat" als carrers de Barcelona.

EIX 4: Assegurar la protecció dels drets humans en les lleis antiterroristes

- a. Cal apostar i fer incidència per la transversalització de l'enfocament de drets en el marc politicoestratègic de la lluita antiterrorista,** tant en l'àmbit legal com en la pràctica de les intervencions dels cossos de seguretat.
- b. Cal fer incidència perquè es deroguin les lleis securitàries que posen en risc drets i llibertats fonamentals, tal com és el cas de la Llei de Seguretat Ciutadana del 2015.**

- c. Cal apostar i fer incidència per l'enfortiment dels mecanismes de rendició de comptes de l'Estat i els cossos de seguretat,** sobretot pel que fa a possibles abusos en l'aplicació de la llei antiterrorista o en el marc de la Llei de Seguretat Ciutadana.
- d. Cal apostar i fer incidència per una política migratòria basada en la seguretat humana i regida pel respecte dels drets humans,** ja que en nom de la seguretat de l'Estat es cometien violacions dels drets de les persones migrants, sobretot pel que fa a la frontera sud, i en règim de Centres d'Internament d'Estrangers (CIEs) en territori català i arreu de l'Estat.

EIX 5: Promoure la justícia de gènere i exposar les especificitats de gènere

- a. Cal promoure una agenda de recerca sobre la prevenció d'extremismes violents en clau de gènere, per tal d'impulsar una estratègia de prevenció que emani dels feminismes** i que transversalitzï no només a nivell metodològic, sinó també de continguts, l'enfocament de gènere.

EIX 6: Reforçar el rol dels i les joves com a actors pel canvi

- a. Cal apoderar als i les joves per tal que tinguin eines a la seva disposició per transformar la seva realitat social, ja sigui a través de la formació en activisme, comunicació o acció no violentes.** Aquestes eines serveixen com a mecanisme per obrir una sortida a les tensions socials existents, tant pel que fa a les relacions socials en general com a les intercomunitàries (Calderó, 2018). El conflicte és inherent a tota societat, però és a les mans de les institucions públiques, així com de la societat civil, contribuir a fer que es tinguin els mitjans per gestionar el conflicte des de la noviolència, fent d'aquesta un impuls cap a la transformació social i el desenvolupament de societats cada vegada més democràtiques.

EIX 7: Promoure els valors democràtics i protegir l'espai de la societat civil

- a. Cal que les institucions públiques i partits polítics es comprometin a no fer d'altaveu als discursos d'ultradreta i defensar els valors d'una societat democràtica i plural, a partir d'un procés de reflexió sobre els extremismes violents en la seva diversitat, parant especial atenció al discurs d'odi com a una amenaça cabdal per a la convivència en les nostres societats.
- b. Cal que les institucions públiques no recorrin a la violència, ni l'emparin en el seu discurs, sinó mantenir sempre oberts canals de transformació del conflicte en el marc de la mediació, la via política i l'acció no violenta.
- c. Cal **apoderar la ciutadania fomentant l'associacionisme, l'activisme i la participació**, ingredients clau per a un teixit associatiu viu i una societat civil capaç de tenir veritable agència política. És molt important **donar suport a les connexions en xarxa dels actors del teixit associatiu i les relacions entre diferents col·lectius**.
- d. Per a la prevenció dels extremismes violents **és fonamental la inclusió i participació, tant en les fases de recerca i disseny, com d'implementació i avaluació, de les persones i/o col·lectius sobre els quals es vol incidir**.
- e. Cal que les administracions públiques creïn **mecanismes de suport (ja sigui facilitant espais, recursos, suport tècnic, o mitjans de difusió i visibilització) a iniciatives ciutadanes** per la convivència que fomentin la participació, encara que sorgeixin de manera informal i no tinguin una estructura fixa o no estiguin constituïdes com a associació.
- f. Cal **ampliar i facilitar l'accés al dret a vot i participació política de les persones estrangeres residents a Catalunya**, millorant també la comunicació dels esquemes de participa-

ció ja existents per tal que més persones facin els tràmits per votar.

EIX 8: Generar narratives alternatives a les xarxes socials i als mitjans tradicionals

- a. Cal **fomentar narratives alternatives que donin suport a la convivència en la diversitat i generin el compromís social necessari per construir una igualtat de drets real i no merament formal**. En la creació i difusió de narratives alternatives, la societat civil esdevé un actor clau pel seu coneixement de la realitat local i la legitimitat i credibilitat que l'atorga la seva proximitat a la comunitat.
- b. Cal impulsar **narratives alternatives que assenyalin que totes les persones han de fer front a problemàtiques comunes** derivades de la situació socioeconòmica i la inseguretat respecte als drets (habitatge, feina, accés a serveis i ajudes, etc.). Aquest tipus de narratives poden fomentar l'acció col·lectiva des de la visió de la transformació social.
- c. Cal **combatre els discursos que assenyalen col·lectius vulnerabilitzats (per exemple el de la infància no acompanyada o el manter) com a responsables de situacions de conflictivitat social o injustícies socioeconòmiques**. Pren especial rellevància el discurs generat recentment al voltant de la inseguretat urbana, i la deriva xenòfoba que ha estat alimentada per partits polítics, mitjans de comunicació, així com altres agents socials, especialment online a través de les xarxes.
- d. Cal **crear narratives alternatives i contranarratives al discurs extremista violent en les seves diverses formes que no menystinguin la rellevància de la vessant política en els processos de radicalització violenta**. Aquest contradiscurs ha de tenir en consideració les connexions en l'àmbit global dels moviments d'extremisme violent i **fer referència tant a la realitat local, com als greuges transnacionals que conformen el discurs de captació**.

- e. **Cal incloure en els equips de treball de creació de narratives alternatives a persones que pertanyen al grup vers al qual la campanya està dirigida.**

EIX 9: Promoure l'adopció de Plans d'acció nacionals, regionals i locals

- a. **Cal desenvolupar plans de prevenció de l'extremisme violent en l'àmbit nacional i local basats en recerques contextuais específiques** que permetin focalitzar quins són els possibles factors, vectors i greuges conductors vers l'extremisme violent en qualsevol de les seves formes. **Aquesta recerca i formulació de polítiques s'ha de dur a terme en estreta col·laboració amb els actors locals, especialment de la societat civil**, per la seva proximitat a la comunitat amb la qual es treballa, així com el seu coneixement sobre la realitat social específica de la localitat.

07

Nota Metodològica

La metodologia emprada en l'elaboració de la diagnosi ha combinat l'anàlisi de fonts secundàries amb primàries, servint les primeres de base a través de l'estudi tant qualitatiu com quantitatiu de la literatura existent, així com de documents i informes oficials de caire institucional o provinents d'entitats de referència del tercer sector, tant d'àmbit nacional com internacional. Les dades i conclusions obtingudes a través de l'estudi de fonts secundàries s'ha contrastat i combinat amb la informació adquirida a través de les fonts primàries, la qual ha prèns forma en els quatre casos d'estudi que s'han presentat a partir de petits requadres i han permès aprofundir en l'aprenentatge des del nivell local. En el disseny de la metodologia de l'estudi s'ha transversalitzat l'enfocament de gènere, no només assegurant la paritat en les entrevistes i la disgregació de dades per gènere (sempre que ha estat possible), sinó també comptant amb la participació d'entitats especialitzades en temes de gènere o representants del col·lectiu LGTBIQ+, així com organitzacions que treballen en altres temàtiques des d'un enfocament de gènere i perspectiva interseccional. S'ha donat especial importància també a la participació d'actors juvenils i associacions que treballen en temes relacionats amb la joventut.

En total, l'anàlisi es basa en més de 86 entrevistes amb persones membres de moviments socials, diferents organitzacions del teixit associatiu, centres educatius, i institucions d'àmbit local, així com diversos grups focals i processos de validació participativa en cadascuna de les zones.

Més específicament, a Ciutat Vella es van realitzar 11

entrevistes amb associacions, 1 amb moviments socials, 5 amb entitats culturals o religioses, 2 amb centres cívics, 3 amb ONGs i Fundacions, 1 amb centres educatius, i 4 amb organismes i serveis públics locals o comarcals. Es va realitzar també una validació participativa amb les persones entrevistades.

A Nou Barris es van realitzar 5 entrevistes amb associacions, 6 amb moviments socials, 1 amb entitats culturals o religioses, 1 amb centres de recerca, 1 amb centres educatius, i 4 amb organismes i serveis públics locals o comarcals. Es va realitzar també una validació participativa amb les persones entrevistades.

A Ripoll es van realitzar 4 entrevistes amb associacions, 4 amb moviments socials, 4 amb entitats culturals o religioses, 4 amb partits polítics, 2 amb ONGs i Fundacions, 3 amb centres educatius, 4 amb organismes i serveis públics locals o comarcals, i 2 amb altres persones no vinculades a cap entitat. A més, es va realitzar un grup focal amb membres del govern local.

A Tortosa es van realitzar 6 entrevistes amb associacions, 1 amb ONGs i Fundacions, 4 amb organismes i serveis públics locals o comarcals i 5 amb activistes. També es va dur a terme un col·loqui amb actors institucionals d'àmbit català, regional i local, així com dos col·loquis amb jovent vinculat a l'associacionisme local.

Finalment, les dades recollides han estat complementades amb entrevistes semi-estructurades realitzades a persones expertes treballant en l'àmbit de la prevenció de l'extremisme violent i la millora de la convivència tant a nivell acadèmic com institucional. Específicament, es va entrevistar a representants del Grup d'Investigació

en Joventut, Societat i Comunicació de la Universitat Pompeu Fabra (JOVIS.com); de l'Institut Europeu de la Mediterrània (IEMed); del Barcelona Centre for International Affairs (CIDOB); de l'Associació UNESCO per al Diàleg Interreligiós (AUDIR); de l'Institut Català Internacional per la Pau (ICIP); del Comissionat d'Immigració, Interculturalitat i Diversitat de l'Ajuntament de Barcelona; de la Direcció General d'Afers Religiosos de la Generalitat de Catalunya (DGAR); del Comitè per a l'Acollida de Persones Refugiades i de la Secretaria d'Igualtat, Migracions i Ciutadania de la Generalitat de Catalunya.

Bibliografia

- Aguilar, M. A., Gómez Martín, V., Marquina Bertrán, M., de Rosa Palacio, M. i Tamarit, J.M. (2015). Manual práctico para la investigación y el enjuiciamiento de delitos de odio y discriminación. Disponible a: http://cejfe.gencat.cat/web/.content/home/publicacions/manual_investigacion_delitos_odio.pdf
- Ajuntament de Barcelona. (2018). Enquesta de Victimització - presentació de resultats (slideshare) Disponible a: https://es.slideshare.net/Barcelona_cat/enquesta-de-victimitzaci-2018-presentaci-de-resultats
- Albalat, J.G. (2016). 'Tres antifeixistes accepten fins a quatre anys de presó per un intent d'homicidi a Gràcia.' El Periodico, 22 de diciembre. Disponible a: <https://www.elperiodico.cat/ca/societat/20161122/tres-antifeixistes-accepten-fins-a-quatre-anys-de-preso-per-intentar-matar-un-ucraïnes-a-gracia-5645090>
- Amnistia Internacional. (2017). España: Informe al Comité contra la Tortura. London. Amnesty International. Disponible a: <https://www.amnesty.org/download/Documents/EUR4166012017SPANISH.PDF>.
- Amnistia Internacional. (2019). Los Derechos Humanos en España. España. Amnistia Internacional. Disponible a: <https://www.es.amnesty.org/en-que-estamos/espana/>
- Balsells, L. (2019). 'Polarització i consens a Catalunya.' El món de demà, 22 de març. Disponible a: <https://elmondedema.cat/polaritzacio-i-consens-%E2%80%A8a-catalunya/>
- Bargados, A. (2017a). 'La galàxia Proderai: quan la prevenció del terrorisme arriba a les aules'. [online] Directa.cat. Disponible a: <https://directa.cat/actualitat/galaxia-proderai-quan-prevenciodel-terrorisme-arriba-aules>. [Consultat el 23 de setembre del 2019]
- Bargados, A. (2017b). 'Algunes anotacions sobre el poderai i les perspectives actuarials a l'entorn de la "radicalització".' Safi, febrer. Disponible a: https://saficatalunya.webs.com/Informe%20sobre%20el%20PRODERAI.pdf?fbclid=IwAR18NTAcXIQI7IXOef2XGekD3I-5mEfWmpvWzCky-XD2AkltailiWN28_MTc
- Barreiro Cavestany, F. (2003). El capital social: què és i com es mesura. Barcelona. La diputació de Barcelona. Disponible a: <https://www1.diba.cat/llicreteria/pdf/42119.pdf>
- BBC Mundo. (2015). 'Los españoles que luchan en Ucrania para devolver "un favor de la era soviética." BBC, 28 de febrer.. Disponible a: https://www.bbc.com/mundo/noticias/2015/02/150227_espanoles_ucrania_rebeldes_guerra_fp
- Bourekba, M. (Coord.). (2018). Atentados de Barcelona: Reacciones, Explicaciones y debates pendientes. Barcelona: CIDOB. Disponible a: https://www.cidob.org/es/content/download/68601/2078046/version/32/file/CIDOB%20REPORT_02_M.Bourekba%28ed%29..pdf
- Brunet, P., Gordillo, J. L., Lleixà, J., Mojal, X. i Ortega, P. (2018) 'És una guerra? Gihadisme i terrorisme.' Barcelona. Centre Delàs. Disponible a: http://www.centredelas.org/images/INFORMES_i_altres_PDF/PD_2_TerrorismeIihadisme_web_CAT.pdf
- Caramés, A. i Fernández, J. (2017). "Without rights there is not security. Human rights violations in the Euro-Mediterranean region as a consequence of anti-terrorist legislations". Barcelona: NOVACT. Disponible a: https://novact.org/wp-content/uploads/2017/09/No-Security-Without-Rights.WEB_.pdf

- Casals, X. (2017). Resistencia sin liderazgo, el nuevo terror. Disponible a: <https://xaviercasals.wordpress.com/2017/08/23/resistencia-sin-liderazgo-el-nuevo-terror/>
- Centre d'Estudis i Recerca Sindicals de CCOO de Catalunya. (2019). Informe sobre l'Evolució de les Desigualtats Socials a Catalunya: Es manté la bretxa social. Centre d'Estudis i Recerca Sindicals de CCOO de Catalunya. Disponible a: https://www.ccoo.cat/pdf_documents/2019/Desigualtats_2018.pdf
- Council of Europe. (2018). 'Commissioner urges Spain to ensure that the Law on Citizens' Safety upholds the rights to freedom of expression and freedom of peaceful assembly.' [online] Commissioner of Human Rights. Disponible a: <https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/commissioner-urges-spain-to-ensure-that-the-law-on-citizens-safety-upholds-the-rights-to-freedom-of-expression-and-freedom-of-peaceful-assembly>.
- Della Porta, D., i Haupt, H. (2012). Patterns of Radicalization in Political Activism: An Introduction. *Social Science History*, 36(3), 311-320.
- Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya. (2017). Baròmetre sobre Religiositat a Catalunya. Barcelona. Departament de Justícia. Disponible a: <http://justicia.gencat.cat/ca/ambits/afers-religiosos/estudis/barometre/>
- Diari Ara. (2016). Mundó: "No hi ha cap detingut gihadista que s'hagi radicalitzat a les presons catalanes". *Diari Ara*, 24 de febrer. Disponible a: https://www.ara.cat/societat/Mundo-gihadista-radicalitzat-presons-catalanes_0_1528647255.html
- Douhaibi, A. i Almela, V. (2017). 'Vigilància de frontera aplicada a les escoles.' [online] *La Directa*, 29 de novembre. Disponible a: <https://directa.cat/vigilancia-de-frontera-aplicada-a-les-escoles/>.
- Esteve, M. i Riart, M. (2018). 'Es disparen les denúncies per delictes d'odi.' *Diari Ara*, 14 d'octubre. Disponible a: https://www.ara.cat/politica/disparen-denuncies-delictes-odi_0_2106389393.html
- European Union Agency for Fundamental Rights. (2018). Hate crime recording and data collection practice across the EU. Luxemburg: European Union Agency for Fundamental Rights. Disponible a: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2018-hate-crime-recording_en.pdf
- Galtung, J. (1990). Cultural Violence. *Journal of Peace Research*, 27(3), 291-305. Disponible a: <http://www.jstor.org/stable/423472>
- Garcés, B. (2018). '17A: Barcelona canvia de guió.' *CIDOB*, 2 de febrer. Disponible a: https://www.cidob.org/ca/publicacions/series_de_publicacio/cidob_report/cidob_report/atemptats_de_barcelona_reaccions_explicacions_i_debats_pendants
- Garreta, J. (2004). 'El espejismo intercultural : la escuela de Cataluña ante la diversidad cultural.' Disponible a: https://www.researchgate.net/publication/39207267_El_espejismo_intercultural_la_escuela_de_Cataluna_ante_la_diversidad_cultural
- Generalitat de Catalunya - Departament d'interior. (2016). Pla general de seguretat de Catalunya 2016-2019. Departament d'interior. Disponible a: https://interior.gencat.cat/web/.content/home/010_el_departament/transparencia_i_bon_govern/gestio_dels_serveis_publics/plans_i_programes_sectorials_i_generals/pla_general_de_seguretat_de_catalunya/docs/PGSC_2016_2019.pdf.
- Generalitat de Catalunya. (2018). 'A les darreres eleccions municipals, només 62.698 persones estrangeres van fer els tràmits per votar.' Generalitat de Catalunya, 3 de desembre. Disponible a: <https://web.gencat.cat/ca/actualitat/detall/Ets-resident-estranger-i-vols-votar>
- Giménez-Salinas, A., Pérez, M., Cancio, M., Díaz, J. A., Jordá, C., Díaz, P. i Gallego, D. (2017). 'Análisis de casos y sentencias: en materia de racismo, discriminación racial, xenofobia y otras formas de intolerancia.' Madrid: Ministerio de Trabajo, Migraciones y Seguridad Social. Disponible a: http://www.mitramiss.gob.es/oberaxe/ficheros/documentos/analisis_casos_sentencias.pdf

- Global Terrorism Index (2018). Institute for Economics & Peace: Measuring the impact of terrorism. Sydney, November 2018. Disponible a: <http://visio-nofhumanity.org/app/uploads/2018/12/Global-Terrorism-Index-2018.pdf>.
- European Commission against Racism and Intolerance (ECRI). (2018). Country monitoring in Spain. Disponible a: <https://www.coe.int/en/web/european-commission-against-racism-and-intolerance/spain>
- Lagunas, J. C. (2019), 'La xarxa de l'extrema dreta catalana gravita cap a Vox.'. El Temps, 11 de març. Disponible a: <https://www.elperiodic.com/interactiu-la-xarxa-de-lextrema-dreta-catalana-gravita-cap-a-vox>
- Lahnait, F. (2018). 'Prevenir l'extremisme violent per combatre el gihadisme autòcton: aprendre de l'experiència.' Barcelona: CIDOB. Disponible a: https://www.cidob.org/ca/publicacions/series_de_publicacio/cidob_report/cidob_report/atemptats_de_barcelona_reaccions_explicacions_i_debats_pendents
- La Vanguardia. (2016). 'L'antifeixista que va deixar en coma un ucraïnès després d'un debat a Gràcia accepta quatre anys de presó.' La Vanguardia, 22 de novembre. Disponible a: <https://www.lavanguardia.com/local/barcelones-nord/20161122/412070935807/lantifeixista-que-va-deixar-en-coma-un-ucraines-despres-dun-debat-a-gracia-accepta-quatre-anys-de-preso.html>
- La Vanguardia. (2019). 'La Generalitat cierra 2018 atendiendo a 3.450 'menas', el triple que en 2017.' La Vanguardia, 9 de gener. Disponible a: <https://www.lavanguardia.com/vida/20190109/454043732942/la-generalitat-cierra-2018-atendiendo-a-3450-menas-el-triple-que-en-2017.html>
- Llimós, A. i Meseguer, D. (2018). 'Brigadistes catalans a la revolució kurda.' Diari ara, 11 de novembre. Disponible a: https://www.ara.cat/suplements/diumenge/Brigadistes-catalans-revolucio-kurda_0_2121987972.html
- Mata Codesal, D. (2018). El discurso sobre la gestión intercultural de la diversidad en Barcelona. Barcelona: Universidad Pompeu Fabra. Disponible a: <https://doi.org/10.3989/rntp.2018.02.006>
- Ministerio del Interior. (2017). Informe sobre la evolución de los incidentes relacionados con los delitos de odio en España: Ministerio del Interior. Disponible a: <http://www.interior.gob.es/documents/10180/7146983/ESTUDIO+INCIDENTES+DELITOS+DE+ODIO+2017+v3.pdf/5d9f1996-87ee-4e30-bff4-e2c68fade874>
- Moreras, J. (2009). Actors i representacions. L'associacionisme d'origen marroquí a Catalunya. Barcelona: Generalitat de Catalunya - Departament d'Acció Social i Ciutadania. Disponible a: http://ibdigital.uib.es/greentone/collect/portal_social/index/assoc/gencat01/21.dir/gencat0121.pdf.
- Muro, D. i Bourekba M. (2019). Best Practices on PVE across the EuroMediterranean Region. Barcelona: NOVACT. To be published.
- Museu d'Història de Catalunya. L'associacionisme a Catalunya. Barcelona: Museu d'Història de Catalunya. Disponible a: <http://associacionisme.mhcat.cat/index.html>
- Navarro, V.(2010) Estat del benestar i polarització social a Catalunya. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra. Disponible a: <http://www.vnavarro.org/wp-content/uploads/2010/12/estat-del-benestar-i-polaritzacia.pdf>
- NOVACT. (2017). La prevenció de la radicalització i el terrorisme a les aules de Catalunya. Barcelona: NOVACT. Disponible a: <http://opev.org/proderaev/>
- NOVACT. (2018). La prevenció de la radicalització i el terrorisme a les aules de Catalunya. Anàlisi del programa de la Generalitat per a la detecció de processos de "radicalització" en l'àmbit escolar a la llum d'experiències internacionals. Barcelona: NOVACT. Disponible a: <http://opev.org/wp-content/uploads/2018/01/180130-Paper-PRODERAI-CAT.pdf>.

- Nünlist, C. Frazer, O. (2015) "The Concept of Countering Violent Extremism" CSS Analyses in Security Policy, No.183. Zurihc: Center for Security Studies. Disponible a: <https://css.ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/gess/cis/center-for-securities-studies/pdfs/CSSA-nalyse183-EN.pdf>
- O'Duffy, B. (2008) 'Radical atmosphere: Explaining jihadist radicalization in the UK.' *Political Science & Politics* 41(1): 37-42.
- Oficina per la No Discriminació (OND). (2018). La discriminació a Barcelona 2018. Barcelona: Ajuntament de Barcelona. Disponible a: https://media-edg.barcelona.cat/wp-content/uploads/2019/03/04122831/LadiscriminacioaBarcelona_IMPREMTA_abril.pdf
- Onreligion.co.uk. (2014). 'Understanding Radicalisation: Expert Interview with Dr Matthew Francis' | On Religion, 18 de novembre. Disponible a: <http://www.onreligion.co.uk/understanding-radicalisation-expert-interview-with-dr-matthew-francis/>.
- OPEV. (2019). Casos d'estudi de l'informe diagnosi d'extremismes violents a Catalunya. Barcelona: NOVACT.
- Pérez, M. (2019). 'La pol·linització del terrorisme d'extrema dreta.' *El temps*, 23 de setembre. Disponible a: <https://www.eltiempo.cat/article/8141/la-pollinitzacio-del-terrorisme-dextrema-dreta>
- Piqué, A. M. (2017). 'Barcelona és el principal focus de radicalització gihadista de l'Estat.' *El Nacional*, 18 d'agost. Disponible a: https://www.elnacional.cat/ca/societat/barcelona-focus-gihadista_183657_102.html
- Plantada, E. (2017). 'Entrevista a Jofre Montoto: «Som una zona amenaçada i amb una forta presència de radicalització»' *Nació digital*, 18 d'agost. Disponible a: <https://www.naciodigital.cat/noticia/136724/jofre/montoto/som/zona/amenacada/amb/forta/presencia/radicalitzacio>
- Plataforma Ciudadana contra la Islamofobia. (2018). Informe anual islamofobia en España 2017. Baelona: IEMed. Disponible a: <http://www.observatorioislamofobia.org/wp-content/uploads/2018/03/Informe-Islamofobia-en-Espana.-PCCI-Informe-Anual-2018.pdf>
- Regàs, J. (2018). 'La ultradreta, un col·lectiu reduït que ha agafat protagonisme en el marc del procés.' *TV3*, 28 de maig. Disponible a: <https://www.ccma.cat/324/lultradreta-un-collectiu-reduit-que-ha-agafat-protagonisme-en-el-marc-del-proces/noticia/2857645/>
- Reinares, F. i García-Calvo, C. (2015). 'Terroristas, redes y organizaciones: facetas de la actual movilización yihadista en España.' Madrid: Real Instituto Elcano. Disponible a: <http://www.realinstitutoelcano.org/wps/wcm/connect/d4164c804a9125f4813f8f207bacc4c/DT17-2015-Reinares-GarciaCalvo-Terroristas-redes-organizaciones-facetas-actual-movilizacion-yihadista-Espana.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=d4164c804a9125f4813f8f207bacc4c>
- Reinares, F., García-Calvo, C. i Vicente, Á. (2016) 'El Estado Islámico en España.' Madrid: Real Instituto Elcano. Disponible a: <http://www.realinstitutoelcano.org/publicaciones/libros/Informe-Estado-Islamico-Espana.pdf>
- Reinares, F., García-Calvo, C. i Vicente, Á. (2017). 'Dos factores que explican la radicalización yihadista en España.' Madrid: Real Instituto Elcano. Disponible a: <http://www.realinstitutoelcano.org/wps/wcm/connect/c0f6216d-fe2a-4667-8b11-a326220f9a22/ARI62-2017-Reinares-GarciaCalvo-Vicente-Dos-factores-explican-radicalizacion-yihadista-Espana.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=c0f6216d-fe2a-4667-8b11-a326220f9a22>
- Reinares, F, García-Calvo, C i Vicente, A. (2018). 'Yihadismo y prisiones: un análisis del caso español' Madrid: Real Instituto Elcano. Disponible a: http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/riecano_es/contenido?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/elcano/elcano_es/zonas_es/terrorismo+internacional/ari123-2018-reinares-garciacalvo-vicente-yihadismo-prisiones-analisis-caso-espanol
- Riart, M. (2019). 'Cada hora una família perd la casa a Catalunya perquè no pot pagar el lloguer o la hipoteca.' *Diari ara*, 10 de juny. Disponible a: https://www.ara.cat/societat/Catalunya-ranqing-estatal-desnonaments-trimestre_0_2249775071.html

- Richards, P. (2005), *No Peace, No War. An Anthropology of Contemporary Armed Conflict*. Oxford: James Currey
- Rodríguez, J. A, (2015). 'Detenidos ocho españoles por luchar en el bando prorruso en Ucrania.' *El País*, 27 de febrer. Disponible a: https://elpais.com/politica/2015/02/27/actualidad/1425026528_611328.html
- Sancha, N. (2018). 'Muere en combate un español que luchaba con milicias kurdas en Siria.' *El País*, 18 de febrer. Disponible a: https://elpais.com/internacional/2018/02/18/actualidad/1518954546_585362.html
- Racist Hate Speech in Spain: a 2018 case analysis –towards possible 'alternative narratives'. (2017). Barcelona: SOS Racisme. Disponible a: http://www.sosracisme.org/wp-content/uploads/2017/01/WAS_Spagna_hatespeech_national-report-SPAIN-SOS-RACISME.pdf.
- Secretaria de Seguretat. (2008). *Apunts de seguretat*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Disponible a: https://interior.gencat.cat/web/.content/home/010_el_departament/publicacions/seguretat/apunts_de_seguretat/docs/apunts_2.pdf
- Serra, J. (2019). 'El Govern denuncia més de 300 agressions d'una vintena de grups d'ultradreta actius a Catalunya.' *Nació digital*, 25 de gener. Disponible a: <https://www.naciodigital.cat/noticia/171865/govern/denuncia/mes/300/agresions/vintena/grups/ultradreta/actius/catalunya>
- SOS Racisme. 'Discurs i delictes d'odi.' Disponible a: <http://www.sosracisme.org/campanyes/odi-i-discriminacio>
- SOS Racisme. (2018). 'InVisibles. L'estat del racisme a Catalunya, Informe 2018.' Barcelona: SOS Racisme. Disponible a: <http://www.sosracisme.org/wp-content/uploads/2019/03/informe-2018-web.pdf>
- Torralba, M. i Lázaro, G. (2018). "El teixit associatiu és imprescindible per construir una societat justa". *Consell Nacional de la Joventut de Catalunya*, 28 de maig. Disponible a: <https://www.cnjc.cat/ca/associacionisme-juvenil/altaveu/el-teixit-associatiu-es-imprescindible-construir-una-societat-justa>
- Tugas, R. (2019). Més d'un centenar de detinguts acusats de gihadisme a Catalunya des del 2012. Disponible a: *Nació digital*, 17 de juliol. <https://www.naciodigital.cat/noticia/184213/mapa/mes/centenar/detinguts/acusats/gihadisme/catalunya/des/2012>
- TV3 (2018). 30 minuts: "Arriba España.". [video] Disponible a: <https://www.ccma.cat/tv3/alacarta/30-minuts/arriba-espana/video/5768163/>.
- UNDP. (2017). *Journey to Extremism in Africa. USA: UNDP*. Disponible a: <https://journey-to-extremism.undp.org/content/downloads/UNDP-JourneyToExtremism-report-2017-english.pdf>
- Vives, J. (2018). 'Retrat del teixit associatiu català.' *Valors*, 8 d'octubre. Disponible a: <https://valors.org/retrat-del-teixit-associatiu-catala/>
- Vergani, M., Iqbal, M. Ilbahar, E. i Barton, G. (2018). *The Three Ps of Radicalization: Push, Pull and Personal. A Systematic Scoping Review of the Scientific Evidence about Radicalization Into Violent Extremism*, *Studies in Conflict & Terrorism*. Disponible a: 10.1080/1057610X.2018.1505686

The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions. It emphasizes that every sale, purchase, and payment must be properly documented to ensure the integrity of the financial statements. This includes recording the date, amount, and purpose of each transaction.

The second part of the document provides a detailed breakdown of the company's revenue streams. It identifies the primary sources of income and analyzes their contribution to the overall financial performance. This section also includes a comparison of current revenue trends with historical data to identify any significant changes or patterns.

The third part of the document focuses on the company's operating expenses. It details the various costs incurred in the course of business operations, such as salaries, rent, utilities, and marketing. This analysis helps to identify areas where costs can be reduced or optimized to improve profitability.

The fourth part of the document discusses the company's financial position and liquidity. It examines the balance sheet and cash flow statement to assess the company's ability to meet its short-term obligations and fund its long-term growth. This section also includes a discussion of the company's debt levels and financing strategies.

The fifth and final part of the document provides a summary of the key findings and conclusions. It highlights the strengths and weaknesses of the company's financial performance and offers recommendations for future actions. This section is intended to provide a clear and concise overview of the company's financial health and prospects.

OPEV

prevent · وقاية · prévenir